

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1879. Andra Kammaren. N:o 48.

Fredagen den 2 Maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utskottets Memorial N:o 33, med anledning af nådig remiss med öfverlemnande af förteckning öfver de för statsverkets räkning utarrenderade egendomar.

§ 2.

Föredrogs och bordlades ånyo Stats-Utskottets Utlåtande N:o 46.

§ 3.

Efter föredragning dernäst af Stats-Utskottets Memorial N:o 47, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å Stats-Utskottets Utlåtande N:o 42, angående ny lönestat för Kammarrätten, blef den i detta Memorial föreslagna voteringsproposition af Kammaren godkänd.

§ 4.

Herr Talmannen tillkännagaf, att, enligt mellan Herrar Talmän träffad öfverenskommelse, gemensamma voteringar komme att anställas nästkommande måndag den 5 i denna månad.

§ 5.

Fortsattes den i gårdagens sammanträde afbrutna öfverläggningen angående § 2 af Lag-Utskottets, i Utlåtandet N:o 27 framställda förslag till lag om dikning och annan afledning af vatten.

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, till

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Fort.)

Herr Ola Andersson i Burlöf, som anförde: Herr Talman, Mine Herrar! Måhända kan en fortsatt diskussion öfver denna nu föreliggande fråga anses i det närmaste öfverflödigt med hänsyn till utgången. Jag tror dock, att i detta, för jordbruket så viktiga ärende, med afseende å hvilket jag hört en och annan ännu vara odeciderad, något ytterligare tankeutbyte sannolikt kan vara nyttigt, hvarför jag tillåter mig att i någon mån dertill bidraga, ehuru jag skall göra det så kortfattadt som möjligt och hålla mig endast till den föredragna paragrafen.

Man torde med goda skäl kunna säga, att det är få lagar, hvilkas konsekvenser äro så svåra att beräkna som den nu föredragna. Jag tror också, att det är för mycket att fordra, att Herrar jurister, om de icke tillika hafva en omfattande kännedom om jordbruket, skola kunna beräkna följderna af antagandet af en sådan lag under många olika omständigheter, likasom jag är fullt förvissad om, att jordbrukarne icke heller kunna på förhand uppskatta alla verkningar af en lagstiftning i detta svåra ämne. Hufvudsaken är, att lagen är bygd på goda och rättvisa principer, den är med största sorgfällighet förberedd; och detta medgifves ju vara förhållandet. Frågan har också blifvit flera gånger diskuterad och likväl stå vi fortfarande på den ståndpunkten, att många äro tveksamma och att olika meningar alltjemt vilja göra sig gällande. Denna omständighet synes mig bevisa, att, om och man skulle ännu längre uppskjuta antagandet af denna lag, man, just emedan dess konsekvenser äro svåra att beräkna, icke torde komma synnerligen mycket längre än till den ståndpunkt, hvarpå vi nu befinna oss. Jag anser därför, att vi böra nu antaga denna lag, då den är bygd på goda grunder, äfven om utförandet af detaljerna skulle i vissa delar vara i någon mån felaktigt, ty rättelse deri kan vinnas sedermera. Hufvudsaken är att få en lag antagen, hvarigenom en så viktig förbättring för jordbruket kan åstadkommas. Jag medgifver, att jag icke haft tid att så fullständigt, som jag önskat, kunna sätta mig in i frågan, och kanhända saknar jag äfven förmåga dertill, men *det* har jag insett, att de grunder, på hvilka man vill bygga fördelningen af skyldigheten att deltaga i kostnaderna för dikning, äro enligt min tanke rigtiga.

Hvad sjelfva utförandet beträffar, hafva här uppstått temligen olika meningar i icke så oväsentliga delar mellan Utskottets och Kongl. Maj:ts förslag. Jag tror, att den största skiljaktigheten ligger deri, att Lagberedningen, hvars förslag är lika med Kongl. Maj:ts, säger i motiveringen "att ingen är skyldig att deltaga i dikning, som göres å mark, som ligger ofvanför hans egen", då deremot Utskottet förmenar, att, enär "det för den nedanliggande alltid måste innebära en fördel, att vattnet från den ofvan liggandes jord nedkommer å hans egor i regleradt lopp, skulle det i Utskottets tanke för den nedan liggande innebära en oberättigad lättnad att obetingadt fritagas från hvarje deltagande i torrläggning af ofvan liggande jord." Deri ser man ju, åtminstone hvad afsigterna beträffar, en ganska betydlig skiljaktighet. Vår nu gällande lag är visserligen beträffande dikning bygd på den grundsatsen, att en nedanför liggande är i regeln skyldig att utan

ersättning vidtaga den dikning, som för en ofvanliggande är nödvändig, men att då, såsom Utskottet vill, utsträcka denna skyldighet ända derhän, att den nedanför liggande jemväl skall deltaga i kostnaden för afdikningen af den ofvanför liggandes jord tyckes mig vara för mycket. Rättare synes det vara, att antaga Kongl. Maj:ts förslag, enligt hvilket enhvar skall deltaga i dikningen i den mån han för sin jord af diket har nytta, men begränsadt på det sätt, att icke den nedanliggande har skyldighet att deltaga i dikning af den ofvanliggandes jord. Här hafva emellertid under gårdagens diskussion framkommit en mängd tolkningar af denna § 2 i Kongl. Maj:ts förslag. Så sades t. ex., att enligt detsamma *ingen* kunde åläggas större kostnad än som *svarade mot nyttan af det utförda dikningsarbetet* och att, om kostnaden blefve större, än som för enhvar delegare motsvarade nyttan af dikningen å hans andel, så blefve det ingen, som vore skyldig att betala skilnaden om kostnaden blefve större. För min del anser jag dock en sådan tolkning uppenbart felaktig. Jag anser icke, att en sådan orimlighet kan följa af den ifrågavarande §:ns lydelse i det Kongl. förslaget, utan att tvärtom §:n är fullkomligt tydlig, om man också icke genast rätt fattar den. Ju mera man läser den, ju klarare synes den mig blifva, och att den är kort, synes mig vara en förtjenst, ty om man i en lagparagraf skrifer för mycket, så tillkomma kanske omständigheter, som man icke kunnat förutse, men som komma att vålla olägenheter. För min del åtminstone vill jag läsa denna paragraf på det sättet, att den, som begärt diket, får deltaga i *hela dikningskostnaden* i den mån han deraf haft nytta, under det att deremot den, som *icke fordrat dike*, icke får vidkännas större kostnad än som svarar mot *den nytta*, som *hans jord* genom diket beredes. Om således nyttan af diket skulle för denne senare uppgå till t. ex. 30 kronor årligen, skulle han genom att i dikningen deltaga med 500 kronor — d. v. s. med förstnämnda belopp kapitaliseradt efter en räntefot af 6 procent — vara befriad från skyldighet att vidare bidra. Skulle jag önskat någon ändring i denna paragraf, skulle det hafva varit den, att det blifvit alldeles bestämdt uttryckt, att äfven den, som icke varit med om dikningen, skulle under alla förhållanden betala *fullt* hvad som motsvarade nyttan. Nu står han deremot i en mycket fördelaktigare ställning, då han icke riskerar att få betala mera än högst hvad som efter ett tillfälligt penningvärde motsvarar nyttan. Jag tror att, om han deremot finge ovilkorligen betala fullt ut hvad som motsvarade nyttan, detta skulle medföra den praktiska fördelen att en fördelning mellan samtliga delegare blefve lättare att genomföra, och afklippa många tvister, hvilka eljest helt säkert uppkomma, helst det ofta vid dessa företag inträffar, att de, som utföra arbetet, måste hålla på styfvern och förrätta det med eget folk och på egen kost, hvarigenom åter kostnaden för arbetets utförande blir svår att beräkna. Men jag vill ingalunda på grund af ett sådant skäl tillåta mig att söka åstadkomma hvarken återremiss eller ett beslut, hvarigenom man skulle riskera hela lagens fall. Jag tror, att, när vi blott hafva en på goda grunder hvilande lag, detta nog skall reda sig, ty vårt folk är i de flesta fall böjdt för öfverenskommelser.

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Nu har en talare, tillhörande Lag-Utskottet, i går yttrat, att han icke egentligen tänkt sig, att en nedanför liggande skulle komma att deltaga i dikningskostnaden för torrläggning af ofvanför liggande jord. Han har exempelvis föreställt sig förhållandet så, att, om man tänkte sig en rad af egendom af samma storlek, genom hvilka ett aflopps-dike skulle dragas, äfvensom att samtliga egendomarne endast åt detta dike hade sitt fall för vattnets afrinnande, skulle hvar och en egare komma att bekosta dikning öfver sina egor och ingen deremot komma att bekosta dikning för ofvanliggande mark. På samma sätt skulle, i det fall att egendomarne vore af olika storlek, hvar och en jordegare komma att dika öfver egna egor. Detta tror jag kunna sägas vara både riktigt och origtigt. I praktiken torde det i allmänhet blifva origtigt, ty i många fall kan inträffa, att af två egendommar med samma storlek, den ene kan vara lång och smal på det håll, der diket skall läggas, och att således denna egendom får en mycket längre sträcka att dika än den andra, hvars mark icke är så långsträckt. Deraf skulle följa, att, om båda egendomarne hade lika stor nytta af företaget samt skulle deltaga i kostnaderna för detsamma i mån häraf, den senare egendomen komme att deltaga i dikeskostnaden öfver den förras mark. Om i detta fall den egendom, hvars egofigur vore längre utsträckt, låge ofvanför, finge sålunda nedanför liggande mark deltaga i dikningskostnaden för ofvanför liggande.

De bland oss, som äro jordbrukare, veta, att det är ytterst sällsynt eller åtminstone långt ifrån alltid att egorna hafva sitt fall åt blott ett håll. Tvärtom inträffar mycket ofta, att för att vattnet må komma till ån eller sjön på genaste och naturligaste väg, en del af en egendom behöfver hafva sitt fall för vattnet på ett håll, en annan del på det håll, hvarom här vore fråga, och slutligen en tredje del på ännu ett annat håll. Af sådana förhållanden följer ock, att *hela* egendomen icke kan beräknas njuta nytta eller gagn af det dikningsföretag, som vore ifrågasatt. Äfven detta förhållande vittnar om de med en sådan lagstiftning förenade svårigheter och föranleder mig att anse ett bifall till Utskottets förslag komma att medföra den följd, att mången derigenom skulle tvingas att deltaga i kostnaden för afdikning af ofvanför liggande mark; — hvilket jag för min del anser vara origtigt.

Hvad de olägenheter beträffa, hvilka, såsom Utskottet påpekat, skulle i detta hänseende inträffa genom antagande af Kongl. Maj:ts proposition, derutinnan att, i händelse den mark, som skulle afdikas, utgjordes af en mycket stor slätt och nästan jemn mark med ytterst litet fall, den ofvanför liggande skulle för en allt för lång sträcka få deltaga i dikeskostnaden och derigenom blifva öfver höfvan betungad, så tror jag, att det ganska säkra inträffar, att marken är så belägen. Ganska sällan torde hända, att man ej snart kommer till den punkt, der den öfverst liggande har fall från sin jord för torrläggning till 4 fots djup, och då är han fri. Sådana ovanliga förhållanden behöfver man ej vid skrivande af en lag reglera, åtminstone ej göra lagen till regel för dessa undantags skull.

En erfaren medlem af denna Kammare har i går yttrat, att han icke kunde begripa, af hvad anledning en *vid sidan* liggande jord-egendom skulle kunna åläggas att deltaga i kostnaderna för ett afloppsdike å annans mark. Jag, för min del, förstår å andra sidan icke, huru han kunnat ifrågasätta, att egare af vid sidan liggande jord icke skulle göra detta. Jorden må ligga vid sidan eller ofvanför, den är dock i allt fall, för så vidt den ligger högre än den andra, ofvanför liggande, när det är fråga om aflopp för vattnet, och den bör därför ock bidraga till vattnets aflopp.

Samme talare har sökt visa, hvilken mängd tvister, som skulle uppkomma genom antagande af denna lag. Han förmenade, att den nu gällande lagen vore bättre; — den ville han bibehålla, åtminstone med ytterst obetydliga förändringar. Men det oaktadt omtalade samme talare, att han mången gång haft en smärtsam erfarenhet af den mängd tvister, som under den nu gällande lagen egt rum, och att han hade många bittra minnen i detta afseende. Om man härtill lägger det vägande skälet, att man med den nuvarande lagen icke utan särskild öfverenskommelse kan träffa anordningar för en *fullständig* torrläggning af jorden, anser jag just detta af honom anförda vara ett talande bevis för nödvändigheten af en förändrad lagstiftning i detta ämne.

Hvad slutligen beträffar afsägelse-rätten, önskade jag, att denna Kammare icke ginge in på, att till Kongl. Maj:ts lagförslag om *dikning* tillägges en sådan rätt. Lagberedningen har väl uttalat, att denna afsägelse-rätt skulle lända till skydd och gagn för den mindre jord-egaren, hvilken vore skuldsatt och icke kunde deltaga i kostnaden för en dyrbarare afloppsdikning samt ej heller hade medel att förbättra sin egen jord, hvilket han dock måste göra, försävidt han skulle tillgodogöra sig kostnaderna för dikningsföretaget. Häri må väl någon sanning ligga. Men då lagberedningen anför endast detta skäl, vill jag deremot anföra, att äfven ett aldeles motsatt förhållande kan inträffa, om afsägelse-rätt tillstädjes. — Det torde nemligen i så fall kunna inträffa, att en liten och rask jordbrukare, hvilken vill förbättra sin jord och icke kan göra detta utan ett afloppsdike, har till granne en stor jordegare, hvilken på hans anmodan att i dikningen deltaga endast svarar, att det gått an förr att vara utan dike och att det ginge an äfven nu. Den mindre jordegaren mäktar icke ensam åstadkomma hela arbetet samt på detta sätt lösa till sig den jord af den andre, som skulle utgöra ersättning för dikningskostnaden för den senares jord, och afhållas på det sättet att utföra dikningsarbetet. I detta fall skulle man genom lagstiftningen hindra hvad man dermed velat främja, nemligen nytuiga afdikningsföretag.

Dertill kommer ännu ett annat skäl, hvarför jag för min del skulle önska, att man icke antoge denna afsägelse-rätt. Jag kan nemligen icke tro, att en in-tecknad skuld i en egendom, hvars egare icke vill betala dikningskostnaden, skall följa med och tynga på den jord-bit, som derifrån kan komma att afsöndras, ty då finge denna jord ett mindre värde, hvaraf skulle följa, att ännu mera jord skulle afsöndras från hans egendom för att godtgöra dikningskostnaderna,

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

hvidan dessa afsöndringar på detta sätt kunde blifva ganska dryga. Men om åter all in-tecknad skuld fortfarande lägges på den kvarvarande jorden, hvilket måhända kunde med någon rätt ske, på den grund att den kvarvarande jorden genom dikningen förbättrats, tror jag, att detta vore ett ingrepp i in-teckningshafvarnes rätt, hvidan det torde kunna ifrågasättas, huruvida sådant utan deras hörande kunde ske. Äfven på detta skäl vågar jag för min del anhålla, att Riksdagen icke ville vidtaga en anordning, som afser att godkänna afsägelse-rätt i fråga om dikningsföretag.

De fördelar, som jag anser vinnas genom antagande af Kongl. Maj:ts förslag gent emot hvad Lag-Utskottet föreslagit, äro således först och främst att grunden för fördelningen af kostnaden för dikes-anläggningen beräknas i förhållande till den nytta, som derigenom vunnits, och vidare har Kongl. Maj:ts förslag ett afgjordt företräde deruti, att det icke uttrycker den afsigt, att en nedanför liggande marks egare skall bidra till kostnaden för afdikning af den ofvanför liggandes jord. Dessa skäl äro, såsom mig synes, ganska betydande, hvarför jag på grund deraf tillåter mig anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts förslag i den nu föredragna paragrafen.

Herrar *J. Andersson* i Häckenäs och *Nils Nilsson* instämde med Herr *Ola Andersson*.

Herr *Thomasson*: I en detta Lag-Utskottets betänkande vidfogad reservation har jag i korthet uttalat min mening om de grunder, hvarpå det föreliggande Kongl. förslaget hvilat, den mening, att det samma ingriper allt för hårdt i den enskildes frihet och sjelfbestäm-melserätt vid skötandet af sin egendom. Lagstiftaren uppträder här såsom förmyndare för den enskilde jordegaren och tvingar honom att göra det efter lagstiftarens förmenande bästa bruk af sin egendom, äfven om detta icke öfverensstämmer med jordegarens egna åsikter om hvad för honom är lämpligast. Det är väl sant, såsom hans Excel-lens herr Statsministern i går yttrade, att de tvångsrätter, som förslaget förordar, icke äro helt och hållet nya utan att de redan delvis finnas stadgade dels i 1734 års lag samt dels i 1824 och 1841 års förordningar, men dermed äro de naturligtvis icke ur rättslig synpunkt försvarade. Lagstiftningen skall gå framåt och undanröjda sådant, som icke mera öfverensstämmer med den allmänna rättsuppfattningen utan dermed kommit i strid. Det må nu emellertid så vara, att detta tvång visat sig gagneligt och så vuxit in i det allmänna rättsmedvetandet, att det deri har sitt berättigande att fortfarande i lagstiftningen bibehållas. Men att skapa *nya* tvångsrätter synes mig hvarken vara af behovet påkalladt eller öfverensstämmande med de åsikter, som numera väl af de fleste hyllas, eller att man icke bättre kan främja näringslivets utveckling och det allmänna väståndet, än derigenom att man skyddar hvar och en i hans rätt att på sätt han lämpligast finner sköta sin egendom och sina angelägenheter. En sådan tvångsrätt etablerar förslaget emellertid, i det att, om en person vill dika å sina egor, kan han tvinga egaren af ofvanliggande jord att

deltaga i kostnaderna för detta dikningsföretag endast på den grund att denna dikning bereder "möjlighet" af högre kultur åt den ofvanför liggande marken. Det kan dock hända, att de ofvanför eller bredvid liggande egorna bestå af utmark eller äng, för hvilka egaren icke önskar någon annan kulturform än den förutvarande, ja, till och med skulle anse det såsom en ren förlust, om denna mark försattes i en högre kultur; men då lagstiftaren har ansett det fördelaktigt, måste egaren beqvåma sig att betala dikningskostnaden. Det kan derjemte inträffa, att kostnaderna för ett sådant dikningsföretag blifva så stora, att den deri intvingade, för att kunna betala desamma, nödgas afstå från sin egendom och gå från hus och hem. Jag har haft desto svårare att förlika mig med denna tvångsrätt, som jag tror, att dikningsskyldigheten kunnat ordnas på ett lämpligare och framför allt ett mera rättsenligt sätt, om man byggt denna lag på de tre rättsgrundsatser, som Revisionssekreteraren Annerstedt i sitt, Nya Lagberedningens förslag bifogade, särskilda yttrande uppställt. Då detta förslag är för Kammarens ledamöter allmänt bekant, skall jag icke tillåta mig att återupprepa detsamma. För min del skulle jag också gerna velat ansluta mig till detta herr Annerstedts förslag. Jag inser emellertid fullväl, att man icke stiftar praktiskt gagnande lagar endast på grund af abstrakta teorier, utan att bestående förhållanden och de lärdomar erfarenheten gifvit måste tagas med såsom en bestämmande faktor i lagstiftningsarbetet, och då jag ej är jordbrukare och saknar all praktisk erfarenhet på detta område, har jag ansett mig icke böra på grund af principiella betänkligheter afstyrka ett förslag, som är produkten icke blott af rättslärd juristers insigter och åsigter, utan äfven af de upplysningar som inforrats från Landshöfdingembeten, Landbruksakademien, Hushållningssällskaper med flera sakkunnige, såväl auktoriteter som enskilde personer. Endast en ändring har jag tilltrött mig att påyrka i det Kongl. förslaget, nemligen att såsom korrektiv mot missbruk af nyss omförmälda tvångsrätter skulle medgifvas afsägelserätt vid dikningsföretag, likasom vid alla andra vattenafledningsföretag. Man har medgifvit att detta är rätt i teorien; och det är lätt att visa att det i praktiken ej skulle medföra några större olägenheter än som måste förekomma vid flera andra vattenafledningsföretag. Häri äfvensom i den omständighet, att Första Kammaren återremitterat denna paragraf i syfte af bifall till den af mig omfattade åsigten i fråga om afsägelserättens utsträckning jemväl till dikningsföretag, skulle jag kunna ega anledning att vidhålla min mening och yrka, det jemväl Andra Kammaren måtte återförvisa paragrafen till Utskottet; men jag gör det icke, dels emedan jag blifvit öfvertygad om, att saken ej har någon större praktisk betydelse och dels emedan det icke skulle vara klokt handladt af Kammaren att återremittera förslaget, förutsatt nemligen att man vill hafva denna mycket omhandlade fråga löst vid innevarande riksdag. I händelse af återremiss skulle Lag-Utskottet otvifvelaktigt komma att förorda den af mig påyrkade afsägelserätten. Men det nya utlåtandet från Utskottet skulle naturligtvis ej hinna inkomma förän i sista dagarne af riksdagen och det kunde då i trängseln med många andra oafgjorda ären-

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

den möjligen blifva undanskjutet, ja — det skulle till och med kunna inträffa, att hela frågan fölle, då man besinnar att förslaget om afsägelserättens införande äfven med afseende å dikningsföretag har många motståndare inom båda Kamrarne. Om deremot Andra Kammaren nu godkänner Kongl. Maj:ts förslag, så tror jag mig med ledning af diskussionen i Första Kammaren temligen tryggt kunna förutsäga, att äfven Första Kammaren skall ansluta sig till Kongl. Maj:ts förslag.

För min del har jag ej kunnat biträda Utskottets ändringsförslag af skäl, hvilka redan blifvit anförda och lemnats utan vederläggning. Säkerligen äro ock dessa skäl i sjelfva verket så beskaffade, att ingen vederläggning af dem är möjlig.

Jag anhåller alltså hos herr Grefven och Talmannen om proposition derpå, att Kammaren med afslag å Lag-Utskottets ändringsförslag, måtte antaga Kongl. Maj:ts förslag oförändradt.

Herr Arfvedson: Efter den grundliga öfverläggning, som egt rum beträffande den nu föredragna paragrafen, har jag icke mycket att tillägga och inskränker mig fördenskull att till alla delar instämma i det yttrande, som Herr Ola Andersson i dag afgifvit.

Herr Magnus Jonsson: Då jag tillhört majoriteten i Utskottet, hvilken tillstyrkt den ifrågavarande lagförändringen eller tillägget till § 2, så torde det ursäktas mig, om jag här vill framlägga några skäl för detta mitt åtgörande.

Jag vill då till en början nämna, att jag tog i öfvervägande den nuvarande lagens bestämmelse i 4 kap. 2 § Byggningsbalken der det heter: "afloppsdikey bör läggas af oskift mark, fyra och en half aln bredt, två alnar djupt och en half aln på botten, eller mera, allt som nödigt är och lägenhet dertill finnes; och den sin åker dervid får, njute en aln till ren utom byamål. Samma lag vare, der väg eller gärdesgård åker möter. Går väg eller dike vid ångsvall; der gifves ingen tillökning. Tarfvas dike läggas emellan grannars åkrar, då gånge halft dike å hvarderas åker". Jemför jag detta med stadgandet i 6 kap. 2 § samma balk, hvilket lagrum lyder på följande sätt: "nu ligga grannars åkrar vid hvarandra; hafve då halft dike hvardera. Möta bys diken annan bys diken; gräfve hvar upp för sig genom sina egor, eller böte två daler," så vill jag deraf draga den slutsats, att enligt den nuvarande lagen en jordegare, hvars jord ligger nedanom andra jordegares, är skyldig icke allenast att tillsläppa mark, — derest icke sådan vid laga skifte för gemensamt behof undantagits — utan tillika att öfver sina egor utgräfvat dike till den i 4 kap. 2 § bestämda bredd och djup. I enlighet med nämnda lagbestämmelser har, efter mitt förmenande, en stor del af de laga skiftena i landet blifvit verkställd och jag skulle då tro, att man vid gradering af den jord, som emellan delegarne skulle skiftas, fästat afseende vid den nedanförliggande jorden, och att dess egare varit skyldig att dika undan för den ofvanom liggande till den i lagen bestämda bredd och djup. När så har skett, förestälde jag mig, att den ofvanförliggande jorden skulle

till gengäld hafva fått sig åsatt en högre gradering, än hvad förhållandet skulle blifva efter det förslag, som nu är Riksdagen förelagd. När man då tänker sig, att det efter de gamla lagbestämmelserna kunde inträffa, att den jordegare, som ligger längst ned, hade ett skifte, utefter hvars hela längd diket sträckte sig, men att det derjemte kunde hända, att denna sträcka vore särdeles smal å ömse sidor, så blefve nämnda skyldighet för denne jordegare ganska betungande. Å andra sidan är det ju klart, att den öfre jordegaren hade förmån deraf, att ingen skyldighet för honom var stadgad att deltaga i den nedanför belägnas gräfning och dikning.

Nu kommer man emellertid och kastar om förhållandena i sin helhet. Man vill nu åter igen ålägga den öfverst liggande icke allenast att dika för sig ensamt, utan äfven bidraga till dikningen allt nedåt. Om jag till exempel antager, att 10—20 delegare ligga nedan om hvarandra, så skulle den öfverste utaf dem vara pligtig att deltaga i dikningen utefter hela sträckan. Emellertid tror jag, att, om man nu kastade om förhållandena och med upphäfvande af förut gällande bestämmelser antog det Kongl. förslaget, så skulle det kunna hända, att den öfverst liggande jordegaren finge bekosta så mycket af dikningen, att hans jord till väsentlig del förminskades i värde.

Under sådana förhållanden och enär man inom Lag-Utskottet hyste delade åsichter om huru de ifrågavarande af Kongl. Maj:t framlagda lagparagrafer borde tillämpas — i det att den ene af juristerne inom Utskottet förmenade, att undersökning för hela företaget skulle ske på en gång, då sådant af *en* delegare yrkas, men andra skulle, att undersökningen icke borde kunna sträcka sig högre upp än till den öfverst belägnas jord, af hvilkens egare förrättningen begäres — då tänkte jag, och i likhet med mig flera inom Utskottet, att man borde kunna få lagen så tydligt bestämd som möjligt deruti, att åtminstone det föreskrefves, att undersökningen borde ske på en gång öfver hela arealen, enär förrättningen skulle komma att blifva af särdeles dyr beskaffenhet.

Om man till exempel tänker sig, att det är 10 delegare, öfver hvilkas jord diket skall dragas och jag vidare antager, att den sjetta i ordningen af dem begär undersökning och tvingar de nedanför liggande att taga del deri, tyckes den åsigt hafva velat göra sig gällande, att han icke kan tvinga de ofvanför belägna dertill. Sålunda måste den undersökning, som sker, omfatta endast de sex nedanom liggandes jord. När desse nu fått sin jord torrlagd och odlad, kan det hända, att de fyra ofvanför liggande, med uppmärksamheten fästad å de andres jords värderikare beskaffenhet, finna sig föranlätne att begära en ny undersökning. Denna undersökning skulle, efter mitt förmenande, i vissa fall kunna blifva lika dyr som hela dikningsföretaget. Om det nemligen blott finnes en delegare, som icke vill på godvillighetens väg deltaga i dikningen och bestämmandet af den godtgörelse, som skulle gifvas de nedanför liggande, hvilka redan hafva dikat, skulle ju derigenom betydliga förluster uppkomma genom upprepade undersökningar. Af dessa skäl ansåg majoriteten i Utskottet lämpligt att föreslå en lagförändring eller ett tillägg till den redan befintliga paragrafen, i

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

syfte att få tydligen stadgadt, att åtminstone undersökningen borde ske på en gång alla för delegarne.

Jag vill då endast såsom exempel påpeka, hurusom i Gefleborgs län af dess landsting tillsläppts 4,000 kronor årligen för att göra undersökningar å sådana sankta trakter i ändamål att der minska frostländigheten. Om nu man skulle dika på hälften af den sträcka, som egentligen borde dikas, och der stanna, så komme vattnet att ligga kvar på den ofvanliggande jorden och åsamka frost öfver hela den deromkring belägna trakt, och i sådant fall skulle det kunna hända, att förrättningsmännen funne skäl att åläggga den nederst eller mellanliggande delegaren att i någon mån deltaga i den ofvanliggandes dikning. Men då man å andra sidan får den bestämmelsen, att ingen skall deltaga i dikningskostnaden utöfver den nytta, som vinnes för hans jord, kan jag icke befara, att det skall ske honom så stor orätt. Tvärtom tror jag, att det skall blifva till nytta för både ofvan- och nedanliggande.

Jag hörde i går, att Utskottet icke skulle hafva förstått denna fråga och jag erkänner, att Utskottet verkligen var villrådigt, huruledes 2 och 3 §§ borde tydas. Åsigtorna voro mycket delade äfven bland juristerne och bland annat kan jag säga, att en af juristerne i Utskottet ansåg dessa §§ mycket otydliga och därför röstade med majoriteten, som önskade, att dessa stadganden måtte erhålla sådan form, att de blefve begripliga äfven för menige man. Detta gjorde, att man fick majoritet för den åsigten att göra ett tillägg, men om detta tillägg är lyckadt, derom vågar jag icke döma. Likväl må det förlåtas den, som hade den åsigten, att lagen icke var klar, att han, då han såg det, sökte att få ett tillägg, sådant att stadgandena åtminstone kunde begripas inom Utskottet, om det ock vill synas, som om man i Kammaren ej heller skulle förstå Utskottets mening.

Bland annat har jag fästat mig vid den talares yttrande, som först hade ordet i går. Han tycktes vilja draga den slutsatsen af Utskottets gjorda tillägg, att man skulle kunna sträcka företaget icke allenast genom en eller två socknar, utan genom flera härad. Ja, detta är möjligt äfven med Kongl. Maj:ts förslag. Är det en nivå så beskaffad, att det är en lägre dalsträckning, hvarest dikning skall ske, vare sig genom en by eller en socken, eller genom flera socknar, skulle det kunna hända, att det blefve så äfven med Kongl. Maj:ts förslag, derest detta gifves den tolkning, som en del jurister velat derät gifva, eller att undersökning skulle ske på en gång öfver hela sträckan.

Då jag emellertid nu märker, att denna Kammare icke är böjd för att antaga Utskottets förslag, utan mera enas om Kongl. Maj:ts proposition, så skall jag endast anhålla att få göra det tillägg, att jag för min del skulle önska, att man icke återremitterade ärendet i afsigt att införa afsägelserätt äfven för dikning. Ty man får besinna, att, såsom ock redan blifvit Erinradt, laga skifte numera öfvergått större delen af vårt land och att hvar och en således har fått en större eller mindre jordrymd sig tillskiftad, hvars skiftning blifvit lagligen fastställd. Om man då skulle få rätt att afstå från torrläggning af jorden, skulle det mången gång hända, att den, som bekostat dik-

ningen, komme att tilldelas så små arealer att det icke ens sträckte sig att bereda väg från den på så sätt tillskiftade marken. Då man dessutom, mot andras bestridande, icke eger rätt till egoutbyten för att få den genom torrlägningsarbetet vunna jorden sammanlagd eller förlagd till sådana ställen, som den kunde med fördel brukas, så frågar jag: huru skulle de, som bekostat torrlägningen, hafva någon nytta af sina i företaget nedlagda penningar? Jag tror därför, att afsägelse-rätten icke bör tillämpas.

Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag.

Herr Ivar Månsson: Efter de förberedande åtgärder, som äro vidtagna i denna fråga, och efter den diskussion, som i denna Kammare förevarit, kan man icke annat än antaga, att ifrågavarande lagförslag skall komma att hufvudsakligen godkännas. Det oaktadt har jag likväl icke kunnat uraktlåta att begära ordet för att uttala de betänkligheter mot denna lag, som hos mig uppstått. För min del anser jag nemligen, att i lagen finnas alltför många gemensamma bestämmelser för dikning af åkerjord och vattens afledning ur sjö, kärr och mosse. Jag har trott, att lagen i hufvudsak lämpar sig utmärkt väl för dessa senare vattenafledningföretag, men att vissa bestämmelser i afseende å dikning af åkerjord äro mycket betänkliga. Vi veta, att i nu gällande lag stadgas, att, om en jordegares åker möter en annans åker, han måste dika undan så som pröfvas skäligt. Den egare, som ligger nedanför, måste hålla dike för aflopp af vattnet från den andras mark. Samma bestämmelse gäller ock, när en bys egor möta en annan bys. Dessa bestämmelser äro icke blott uteslutna ur förevarande lagförslag, utan dessutom äro tillagda åtskilliga nästan orimliga bestämmelser, som skola i visst fall medföra stora svårigheter för vattens bortledande. Man kan tänka sig, att det finnes flera egor bredvid hvarandra eller efter hvarandra, der diken erfordras för att få aflopp för vatten. Två ofvan liggande egare hafva fått sin mark dikad in på den tredjes egor och det fans sådant fall för vattnet, att den ofvan liggande marken helt och hållet blifvit torrlagd på fyra fots djup. Då står vattnet in på den tredje egarens mark. De andra hafva icke någon skyldighet att längre dika, då de dikat så långt, att de blifvit af med vattnet från sina egor. Det måste således blifva den tredje egarens ensak att leda bort vattnet från sin mark så godt han kan. Nu kan det inträffa, att äfven egorna nedanför äro så beskaffade, att der icke erfordras dike, emedan det finnes ett naturligt aflopp för vattnet. Om man då tänker sig, att det finnes en längre sträcka af egor, innan vattnet når sitt utlopp, så frågar jag, huru det skall gå till, att denne tredje person skall få bort vattnet från sin mark? Han måste icke blott sjelf dika, utan äfven köpa den mark, som åtgår till diket, och, om den nedanför liggande jordegaren så fordrar, tvingas han också att köra bort den jord, som vid dikningen uppkastas. Han får nemligen icke lägga jorden vid sidan af diket på jordegarens mark, om sådant förbjudes. Jag tror, att bestämmelserna i detta fall äro orimliga och att de skola komma att leda till sådana inkonsequenser, att de snart måste

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

ändras. I afseende å atledning af vatten ur sjöar, träsk och mossar äro nog bestämmelserna rigtiga, men i fråga om åkerjord eller odaljord komma de, enligt min åsigt, att vid tillämpningen medföra orimliga svårigheter. Jag hade derföre helst sett, att de gamla stadgarne rörande dikning af åkerjord bibehållits, så att egaren af nedanför liggande jord alltid hade skyldighet att till en viss del hålla dike för aflopp af vattten från annans mark. Jag vill icke fordra att detta skall så tillämpas, att derigenom uppstår någon tunga för denne jordegare, men jag tror, att den, som sjelf icke egentligen behöfver att dika så mycket för sin mark, bör vara skyldig att hjälpa dem, som för sina egor tariva mera dike. Jag anser, att detta skulle medföra stor nytta för landets kultur och utveckling. Deremot kan jag icke finna annat än att genom de föreslagna bestämmelserna, derest dessa antagas, det skall i många fall blifva omöjligt för en jordegare att kunna afleda vattnet, och troligtvis komma flera egor än förr att ligga under vatten.

Jag har endast velat till protokollet uttala dessa mina åsigter, men jag vill icke göra något yrkande.

Friherre Nordenfalk: Då vi alla veta, att en lag i den rigtning, som nu föreligger, är synnerligen af behofvet påkallad och på många håll efterlängtd, helst viktiga företag blifvit undanskjutna, till dess att en sådan lag, som denna, skulle blifvit promulgerad, kan det icke vara annat än i hög grad glädjande att i afseende på denna fråga Andra Kammaren — i olikhet med hvad för några få dagar sedan egde rum med ett annat fullständigt utarbetadt lagförslag -- genom en grundlig diskussion fått utredt, att de farhågor, som vid början af frågans behandling uttalades, äro öfverflödiga och att den uppfattning, som de förste talarne i ämnet hade, hufvudsakligen synes bero på orätt tolkning. Jag är också öfvertygad, att flertalet af Kammarens ledamöter äro beredde att antaga ifrågavarande lag, sådan densamma blifvit af Kongl. Maj:t formulerad och jag ber blott att få fästa mig vid, huru man på bästa sätt skall kunna nå detta mål. Jag hörde visserligen, att Lag-Utskottets ärade vice ordförande uttalade den tro, att, om Andra Kammaren antoge Kongl. Maj:ts förslag i denna del, så skulle Första Kammaren göra detsamma. Jag vill dock ej fördölja, att de uppgifter, jag sökt att i detta hänseende erhålla af ledamöter från Första Kammaren äro olika med den uppfattning han uttalat. Man har nemligen sagt mig, att Första Kammarens bifall till denna § skulle bero deraf, att en afsägelsesrätt tillades. Är det så, då får jag säga, att hellre än att riskera hela lagens förkastande, skulle jag vara med om en återremiss, emedan jag, i olikhet med hvad ett par talare yttrat, icke finner det vara skadligt, om en sådan afsägelsesrätt tillades. Först och främst lärer det väl vara svårt att i principen skilja mellan åtminstone större afdikning och sådan afledning af vatten, hvarom i § 11 stadgas. Vidare tror jag, att särskildt med stöd af det uttalande, som jag i går hörde från statsrådsbänken, det skulle vara långt ifrån oegentligt, om en afsägelsesrätt infördes äfven här. Detta vore också att gå sådana åsigter till mötes,

som icke vilja i hithörande bestämmelser göra så stora ändringar som Kongl. Maj:t och jag tror, endast att med afseende på tiden afsägelse-rätten borde bestämmas något kortare än i § 76 blifvit föreslaget. Då här för öfrigt uttalats olika meningar om hvad med ordet "*nytt*" skall förstås, så och om Lag-Utskottet, såsom en af dess ledamöter hoppades, skulle kunna finna något ord som förtydligade detta begrepp och man sålunda kunde få något annat och bättre uttryck i stället för detta mångtydiga ord, ser jag ej heller deri någon skada. Sålunda är lagens antagande beroende deraf att till den 2 §, hvarom nu är fråga, lägges ett moment om afsägelse rätt, tror jag som sagdt icke, att vi för den sakens skull böra riskera hela lagen. Beslutes en återremiss, så har Kammaren likväl sin beslutande rätt öppen och en återremiss begärd i detta speciella syfte skulle åstadkomma att, när lagförslaget till Kammaren återkomme, det icke behöfde så vidlyftigt behandlas.

På dessa grunder ber jag att få förena mig med dem, som yrkat §:ns återremitterande till Lag-Utskottet.

Herr Olof Jonsson: Jag skall icke göra mig skyldig till att svika den grannlagenhet, man är skyldig Kammarens tålmod efter en debatt, rörande en och samma §, som räckt i 4 långa timmar, och börjar derföre med att helt enkelt förena mig i det yrkande, som blifvit af Herr Ola Andersson framställt, i den förhoppning att kommande talare i någon mån skola komma att följa samma exempel.

Jag vill endast tillägga, att det skulle vara mycket opraktiskt af 1879 års Riksdag, som gjort sig känd för att i de flesta fall iakttaga sparsamhet, om densamma genom att förkasta denna lag skulle slösa bort minst ett eller tvåhundra tusen kronor, ty om man skulle taga reda på de kostnader, som detta lagförslag föranledt, så skulle man nog komma till den summa, som jag nyss nämnde. Jag vill också säga, att hvilken som helst, som skall nedskrifva en lag som denna med sådana i detalj gående bestämmelser, som deri innehållas, aldrig skall kunna lyckas att uppgöra ett lagförslag, som icke skall hafva några olägenheter med sig. Vill man undvika detta, då bör man skrifva lagar, som blott innehålla generella föreskrifter, och i följd deraf låta tolkningen bero på dem, som skola tillämpa lagarne, men då kommer man å andra sidan i den dilemma, att sjelfva folket icke kan förskaffa sig kännedom om hvad lagen stadgar i hvarje fall. Jag skall alltså inskränka mig till att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, men derjemte förklara, att jag på inga vilkor kan gå in på, att afsägelse-rätten införes vid vanliga dikningsföretag, ty denna rätt skulle blifva en större hämsko på utvecklingen af vårt jordbruk än den vår nuvarande lag innehåller. Det skulle nemligen kunna falla en person in, att af trilska eller afundsjuka förklara, det han icke ville deltaga i ett dikningsföretag, i den tanke att den jordvinning, som den dikande på företaget komme att göra, blefve så obetydlig, att han icke ville taga jorden i besittning.

Angående
lag om dik-
ning m. m.,
(Forts.)

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Aug. Pettersson: Det nu föreliggande förslaget till ny dikningslag har länge varit å bane och det är högeligen af behovet påkalladt för landets jordbrukare i allmänhet. Det hade då varit mycket bra, om detta förslag hade varit affattadt i sådana ordalag, att det vore någorlunda tydligt, så att allmänheten hade kunnat köpa sig ett exemplar af lagen och reda ut för sig, huru den i frågor af denna beskaffenhet skulle gå till väga. Så är dock, ty värr, icke förhållandet, utan denna allmänhet måste kasta sig i advokaternes armar för att få sina saker klara. Då jag läste detta förslag första gången och äfven sedermera, då jag läst om detsamma, har jag icke lyckats förstå, huru det skulle tillämpas. Detta beror kanske på en brist i mitt begrepp, hvilken jag naturligtvis icke råder för, men då jag här under diskussionen har hört min ärade vän och graune, Herr Gasslander, hvilken är en juridiskt bildad man och såsom domare behandlat dikningsfrågor samt derjemte en annan äldre jurist, yttra båda två, att de icke kunde förstå huru lagen skall tillämpas, så anser jag för min del det vara ganska betänkligt att antaga en sådan lag, som juristerne sjelfve icke förstå, — huru den skall tillämpas och rätt skipas. När man står på en sådan ståndpunkt i en så vigtig lagfråga som denna, den der så mycket ingriper i annans rätt, är det svårt att vara med om att stifta en lag, som man icke vet, huru den skall tillämpas. Då man sedan kommer hem till sina kommittenter och t. ex. domaren i orten frågar, huru man kunnat antaga en lag, hvars tillämpning icke ens jurister begripa, då står man vackert der. Att antaga en lag, om hvilken man icke vet, huru den kommer att tolkas vid tillämpningen, är onekligen också rätt betänkligt. Det är ju alldeles tydligt, att allmänheten icke kan begripa en lag, då juristerne icke kunna det, och att en lag skall af *dem* rätt förstås, det kan man med allt skäl fordra.

I den nu föredragna andra paragrafen står, att man icke behöfver vidkännas större bidrag till dikningen, än som svarar mot den nytta, som ens jord derigenom beredes, men deraf synes dock, att man är skyldig att deltaga i dikningskostnaderna, ehuru derigenom icke beredes deltagaren någon nytta, utan blott en utgift. Alltså icke någon fördel, utan, om jag så må säga, ett ingrepp i eganderätten, emedan jag tvingas att bestå en kostnad motsvarande nyttan. Detta är enligt min tanke mycket hårdt.

Vidare vill jag mot denna lag anmärka, hvad äfven nyss nämndes af en talare på skånebänken, att denna lag är sämre än den nu gällande lagen, så vida det är fråga om åkerjord, ty nu är det stadgadt, att den, som möter med åkerjord, skall dika undan för ofvanliggande åker. Men något sådant talar den nu föreslagna lagen icke om, utan det kan hända, att, om denna lagen antages, måste man köpa mark för dikning från sin åker och låta föra bort den upptagna dikesjorden, med ett ord, underkasta sig mycket besvär och kostnader.

Med afseende på hvad en annan talare på skånebänken yttrade derom, att denna lag vore gillad och granskad af så många lärda auktoriteter och sakkunnige, som icke funnit skäl att göra några större anmärkningar mot Kongl. Maj:ts förslag, så vill jag visserligen med-

gifva detta, men å andra sidan erinra, att det af handlingarne i frågan dock framgår att alla, som utöfvat denna granskning, icke alltid varit af samma mening. Hvarken inom komitén eller i Högsta Domstolen eller i Lag-Utskottet har man varit fullt ense om lagens bestämmelser. Jag hade imellertid trott, att de ställen i lagförslaget, om hvilka i synnerhet rådt olika meningar, skulle kunna förtydligas samt lagen i det hela förenklas och rättas, i händelse ärendet återremitterades till Lag-Utskottet, som ju skulle kunna ändra en och annan punkt i förslaget, som nu är otydlig, så att den blefve lättare att förstå, men då det är möjligt, att Kammarerna icke vill återremittera ärendet, utan nu genast antaga lagförslaget, så får jag förklara, att, i händelse votering blifver mellan Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag, kommer jag att votera för det förra, så vida jag icke undandraget mig att deltaga i voteringen.

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Herr Torpadie: I denna fråga är redan så mycket ordadt, att jag tror, det jag skulle missbruka Kammarernas tid, om jag vid denna § af lagförslaget yttrade något annat, än att jag, med vidhållande af den mening jag inom Utskottet uttalat, för min ringa del ansluter mig till dem, som yrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i nu föredragna § och det hufvudsakligen af de skäl, som i går uttalades af den ärade talare på Stockholmsbanken, som då öppnade diskussionen i frågan. Jag dristar således hos Herr Talmannen anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i denna punkt.

Att återremittera ärendet till Lag-Utskottet i det syfte, att en afsägelserätt jemväl vid dikningsföretag skulle införas, anser jag vara mindre välbetänkt. Juridiskt rätt kan det väl egentligen aldrig vara att tillåta en person att afsäga sig sina skyldigheter och praktiskt klokt kan det, enligt min tanke, icke heller blifva, ty jag, som i min ungdom haft ganska mycken befattning med domaregöromål på landet, har svårt att föreställa mig, huru man skall undvika den oreda, som uppstår genom en sådan afsägelse, i det att rubbning kommer att ske i hägnadsdelningar, förändring i rågångar och dylikt, hvadan jag för min del vill göra allt möjligt för att förekomma ett sådant misstag, hvartill jag på inga villkor vill med min röst bidraga.

Häruti förenade sig Herr *Samuel Johnson*.

Herr C. I. Bengtsson: Jag skall anhålla att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Utan tvifvel skola vi allt få vänta, till dess vi få ett förslag, som faller alla i smaken, något som, i fråga om lagförslag i allmänhet, säkert icke är att tänka på i vårt land. Om man därför anser frågan vara af vikt, är det dock bäst att antaga förslaget, sådant det är, om det än i åtskilliga hänseenden icke skulle vara tillfredsställande, utan vara behäftadt med hvarjehanda brister. Detta vore dock bättre, än att fortfarande lefva uti det oefterrättslighetstillstånd, som hittills fortfarit.

Herr And. Aug. Andersson: För min del anser jag detta lagförslag vara af största behof påkalladt, på det att en gång någon

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

reda måtte erhållas uti de frågor, hvilka man i förslaget sökt lösa. Hvad särskildt den nu föredragna andra paragrafen beträffar, finner jag dess bestämmelser, att de, som tvingas att deltaga i ett dikningsföretag, icke behöfva deltaga i kostnaderna mera, än de af företaget hafva nytta, vara fullkomligt rigtiga. Deremot förefaller det mig högst besynnerligt, att uti förslaget icke förekomma några bestämmelser, afseende de fall att någon, som i företaget tagit del, deraf icke haft nytta, utan tvärtom endast skada. Att sådana fall kunna förekomma, derpå skall jag be att få nämna ett exempel. I min hemtrakt finnas byar der vid verkstaldt laga skifte bördiga ängar blifvit åsatta högre värde än ofvanför dem liggande åkerjord. Om nu innehafvarne af den senare skulle vilja för jordens förbättrande låta en dikesledning gå genom ängarne, måste dessas egare tillåta detta, oaktadt ängarne naturligtvis derigenom komme att förlora i värde. Men ingenstädes i förslaget finnes omtaladt, att någon ersättning för en dylik förlust skulle kunna påräknas, och detta är onekligen en betydlig brist i förslaget. Ty det kan väl icke vara rättvist, att den, som förlorar på ett vattenledningsföretag, icke skall få ersättning derför af den eller dem, som vinna derpå. Uti 40 § talas visserligen om, huru ersättning skall bestämmas, men i detta stadgande synas dock inga andra fall vara afsedda än dem, då någon fått sin jord förbättrad. Det vore derfor önskligt, om något stadgande funnes, som betryggade äfven dem ersättning, som af ett dikningsföretag endast lede skada, och i syfte att ett dylikt stadgande inrymmes i lagen, får jag påyrka förslagets återremitterande.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Jag vill endast gifva tillkänna, att jag kommer att rösta för bifall till Kongl. Maj:ts proposition i den nu föredragna paragrafen.

Herr Fredricson: Under förra riksdagen kom jag i besittning af ett exemplar af lagberedningens förslag i ämnet. Jag visade detsamma för mine kommittenter och desse funno sig särdeles tillfredsstälde med detsamma. Önskligt vore äfven, om vi någon gång kunde få reda uti dessa frågor. Sjelf har jag varit vittne till, huru 1824 och 1841 års förordningar uti olika domsagor tillämpats på olika sätt. Kongl. Maj:ts förslag, om det än är behäftadt med en och annan brist, synes mig emellertid vara af den beskaffenhet, att det skall röna allmänt bifall, om det upphöjes till lag, och för min del kommer jag att rösta för bifall till detsamma.

Herr C. A. Larsson: Kastar man en blick på denna Kammare, så finner man, att densamma hufvudsakligen består af i dikningsförhållanden praktiskt kunnige män. Denna Kammare har och vid två föregående riksdagar godkänt ett förslag, som icke var större än de två första arken af detta betänkande och icke innehöll mera än 16 §§. Men såsom Herrarne veta, gäller nu för tiden icke det praktiska, utan det teoretiska elementet har nu tagit öfvervigt. Detta

gör ock, att vi fått under fenton långa år vänta på en lag om dikning, som skulle för vårt land medföra oberäkneliga fördelar.

Jag har, såsom herrarne erinra sig, redan i går instämt med Herr Carl Ifvasson, så att det icke är min mening att nu åstadkomma någon förändring i det föreliggande förslaget, ty jag tror att det är, såsom ordspråket säger, bättre att hafva en fogel i handen än tio i skogen. Återremittera vi nu lagen till Lag-Utskottet, så kan deraf följa, att frågan icke kan komma att afgöras vid denna riksdag. Det är derföre, som jag vill bedja herrarne, som yrkat återremiss, att icke vara så stränga i detta sitt yrkande, ty då få vi en återremiss, som måhända kommer att fördröja ärendets afgörande till nästa riksdag. Innan dess kanske komma att uppväxa många flera "de obotfärdiges förhinder", än som nu gifvit sig tillkänna.

Jag tror, att de kloka personer, som skrifvit detta lagförslag, hafva rådgjort med så många praktiske män, att man kan hoppas, att denna lag, om den antages, skall för framtiden tillfredsställa alla billiga pretentioner. Jag har jemväl hört, att Herr Presidenten Berg har öfvertygat min ärade vän och granne Herr Anders August Andersson, att den brist i lagförslaget, som denne anmärkte, icke skall finnas; ty Herr Presidenten Berg har hänvisat till en annan § i lagen, som säger, att ersättning kan erhållas, i händelse man skulle hafva skada af ett dike.

Jag får derföre bedja dem af Herrarne, som yrkat återremiss, att afstå derifrån och detta gör jag, emedan det är jag, som hufvudsakligen framkallat alla strider om detta ämne under de sista åren. Jag anhåller derföre, att desse ledamöter af Kammaren måtte antaga Kongl. Maj:ts proposition, emedan, äfven om några §§ icke skulle vara tillfredsställande för alla, de deri förekommande stadganden i alla händelser icke kunna medföra någon olägenhet. Jag yrkar således bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herrar *Engman*, *Sven Andersson*, *Aug. Börjeson*, och *Ödman* instämde med Herr *C. A. Larsson*.

Herr Danielsson: Jag har begärt ordet endast och allenast för att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition och för att uttala samma förhoppning, som den siste ärade talaren, att Kammaren måtte bifalla densamma och icke återremittera ärendet, ty detta anser jag vara alldeles öfverfödigt.

Öfverläggningen var slutad. Efter det propositioner gifvits i enlighet med de meningar, som förekommit, beslöt Kammaren att, med afslag å Utskottets förslag, godkänna den lydelse för ifrågavarande paragraf, som af Kongl. Maj:t blifvit föreslagen.

§ 3.

Denna paragraf lydde i Utskottets förslag sålunda:

"Kunna dikningsskyldige ej enas om dikets storlek, ege en hvar

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

af dem rätt fordra att diket så göres, att hans jord kan torrläggas till fyra fots djup, der ej markens beskaffenhet eller läge det hindrar. Större dike, än som för ofvanliggande jords torrläggning till fyra fots djup tarivas, vare den, som enligt 1 § mark till dike upplåta skall, ej pliktig tåla.“

I det af Kongl. Maj:t framställda förslaget var samma paragraf så lydande:

“Kunna dikningsskyldige ej enas om dikets storlek, ege en hvar af dem rätt fordra att diket så göres, att hans jord kan torrläggas till fyra fots djup, der ej markens beskaffenhet eller läge det hindrar; dock må ej någon med dikningsskyldighet betungas utöfver hvad för torrläggning af hans egen jord till nämnda djup erfordras.

Större dike, än som för ofvanliggande jords torrläggning till fyra fots djup tarivas, vare den, som enligt 1 § mark till dike upplåta skall, ej pliktig tåla.“

Herr Åbergsson yttrade: Jag tager mig friheten hemställa, att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag, måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Vidare anfördes icke. Med bifall till Herr Åbergssons yrkande, godkände Kammaren den af Kongl. Maj:t föreslagna lydelsen äfven för nu förevarande paragraf.

§ 4 hade följande lydelse:

“Är tvist om dikes läge eller sträckning, skall det så läggas, att ändamålet med dikningen må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta olägenhet för den, å hvars mark diket upptagas bör. Kan utan väsentligen ökad kostnad och svårighet för vattnets aflopp dike läggas i råskenad, varde det, om endera grannen det äskar, der lagdt. I råskenad tages halfva diket af hvardera grannens mark.“

Beträffande denna paragraf yttrade

Herr Gasslander: Såsom man kan inhemta af Lagberedningens motiv på sid. 80 i dess betänkande, har denna § blifvit föreslagen annorlunda än de äldre förslag, som blifvit affattade i detta ämne. Det har nemligen förut varit föreslaget, att diket skulle läggas så, att ändamålet med diket kunde vinnas med minsta olägenheten för den, genom hvars mark diket ginge, men nu har i detta förslag tillagts, att detta bör iakttagas, såvidt det kan ske *“utan oskäligen kostnad“*. Lagberedningen motiverar detta tillägg på följande sätt: “Den dikandes intresse bör derföre i så mätto tillgodoses att, i händelse dikets läggande der, hvarest det skulle medföra minsta olägenhet för den, genom hvars mark diket upptages, komme att medföra oskäligen kostnad, ett annat läge må väljas, hvarigenom de olika intressena

blifva i möjligaste måtto sammanjemkade“. Det synes mig således, som om detta stadgande tillkommit af intresse för den, som äskar dikningen, på bekostnad af den, genom hvars mark diket går. Nu föreställa sig möjligen Kammarens ledamöter vid genomläsningen af texten till lagen, att detta kan vara likgiltigt, då, enligt § 6, ”för upplåtelse af mark, som till dike åtgår, så ock för annat intrång, som af dikningen orsakas, skall ersättning gäldas“, men så var icke Lagberedningens mening. Ty om man läser på sid. 84 i dess motiv rörande § 6, huru denna ersättning skall beräknas, finner man, att ersättning bör utgifvas allenast för skada som uppstår ”i följd af nödvändigheten att låta arbetsmauskapet vid uppgräfning eller underhåll af diket taga väg öfver egorna, utan äfven på annat sätt t. ex. genom fällande af träd, som stå i vägen för arbetet, skada å växande gröda med flera tillfälliga eller öfvergående olägenheter“. Lagberedningen tillägger vidare: ”hvaremot sådana indirekta olägenheter, såsom att jordegaren kan till följd af förändradt läge af diket blifva nödsakad omlägga sina odlingsdiken eller ombyta brukningssätt, icke böra hänföras till intrång, hvarför ersättning bör ifrågakomma“. Deraf ser man således, att egaren af den nedra marken, öfver hvilken diket går, måste underkasta sig de olägenheter, som kunna uppstå derigenom, att han får omlägga sina diken eller ombyta brukningssätt. Han får likväl ingen ersättning härför, utan måste tåla det för att bespara en kostnad för den ofvan liggande. Jag tror icke, att sådant kan vara öfverensstämmande med rättvisa, och det beslut, som fattades rörande den 2 paragrafen, hvilken innehåller förslaget hufvudgrunder, torde väl icke utmärka, att Kammarerna vill antaga alla de öfriga paragraferna, äfven om några betogade anmärkningar mot dem kunna framställas. I detta afseende skall jag särskildt be att få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att mot denna paragraf är anmärkning gjord af den ledamot i Högsta Domstolen, hvars utlåtande hufvudsakligen ligger till grund för det Kongl. förslaget, nemligen Justitierådet Almqvist, som rörande denna paragraf yttrar: ”Hela denna paragraf, innefattande råd och anvisning om dikes upptagande i den lämpligaste sträckningen och helst i råskilnad, synes utan olägenhet kunna utgå, utom sista punkten, hvilken kan införas i 5 §. — Nämnde anvisning skulle för öfrigt vara missledande och onyttig, om den kunde hafva till följd, att dike blefve upptaget i annan sträckning, än som angifves af markens lutning, hvilken aldrig läser böra frångås.“

För min del skulle jag således vilja yrka återremiss af denna paragraf, för att få en ändring i sådant syfte, att orden ”utan oskäligh kostnad“ uteslötes. Men då jag icke vet, om ett sådant yrkande kan vinna understöd, vill jag låta bero dervid, att jag uttalat min mening, i händelse ingen annan yttrar sig i samma riktning.

Herr Berg: Jag har egentligen ingenting att lägga till de motiv, som af Lagberedningen anförts rörande denna paragraf. Jag vill endast nämna, att man ansåg, att, om också man visserligen i första rummet skulle se till, att den, å hvars mark diket upptoges, derige-

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

nom finge den minsta möjliga olägenhet, man likväl icke därför borde tyda den satsen så strängt, att dikningen derigenom skulle i det närmaste omöjliggöras. Af sådan anledning hafva orden: "*utan oskäligh kostnad*" influtit i paragrafen.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad; hvarefter paragrafen blef af Kammaren godkänd.

§§ 5—7:

Godkändes.

§ 8 innehöll ett så lydande stadgande:

"Ej må någon förvägras att för sin jords odling eller förbättring vatten till annans dike leda; vare dock skyldig att, der ökad kostnad för underhållet af det äldre diket derigenom uppkommer, för den tillökning svara. Är för ändamålet nödigt, att det äldre diket utvidgas, fördjupas eller annorledes förändras, vare i afseende å sådan förändring lag som om upptagande af nytt dike."

Efter uppläsning häraf anförde

Herr Åbergsson: Jag ber att för Kammaren få uttala eu betänklighet, som jag har mot ett uttryck i denna paragraf. Det är nemligen uttrycket: "*annans dike*". Jag kan på samma gång nämna, att, efter hvad jag inhemtat, meningen lär vara, att det skall betyda ett sådant dike, i hvars anläggande man icke deltagit. Jag kunde likväl icke fatta, att detta skulle vara meningen.

Denna nya lag är bygd på den principen, att alla, som hafva nytta af ett dikningsföretag, skola deruti deltaga, men den förutsätter icke, att, vid upptagandet af en afloppsgraf, alla de, som till exempel hafva sina egor liggande på sidan om densamma, komma att genast verkställa den dikning, som erfordras för att afleda vattnet från deras egor till afloppsgraven. Det är endast meningen, att kostnaden för grafvens upptagande och underhåll skall fördelas på dem, som hafva nytta deraf, och de, som antagits hafva nytta af grafven och i dess anläggande deltagit, komma måhända först flera år derefter att från sina på sidan om grafven liggande egor leda vattnet till densamma. Det synes mig då vara naturligt, att de, som deltagit i den stora grafvens anläggande och på hvilka kostnaden därför fördelats, icke sedermera skulle betungas med några ytterligare utgifter, när de verkställa den sidodikning, hvarigenom de bereda sig fördelar af afloppsgraven; och detta lär icke heller vara lagens mening, utan få de, som varit med om utförandet af den stora grafven och äro skyldige att densamma underhålla, när de taga upp sina sidodiken, utan vidare kostnad leda vattnet genom densamma. Detta stadgande skall således afse sådana jordegare, som icke varit med om det ursprungliga

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

systemet, men hvilka sedermera funnit detsamma för sig fördelaktigt. Komma de nu efteråt och vilja tillgodogöra sig detsamma, så böra de också vidkännas den derigenom uppkommande tillökning i kostnaden för det förut anlagda diket underhåll. Med "annans" dike skulle väl efter vanligt språkbruk förstås dike, som annan rår om eller har på sina egor. Men här skall det betyda dike, hörande till annat vattenafledningssystem. Jag hade tänkt, att man skulle kunna tydliggöra stadgandet genom att i stället för orden: "*annans dike*" sätta orden: "*dike, i hvars anläggande han icke deltagit*". Stadgandet skulle då komma att lyda: "*Ej må någon förvägras att för sin jords odling eller förbättring leda vatten till dike, i hvars anläggande han icke deltagit, vare dock skyldig*" etc. Jag vill emellertid för ingen del, att mitt förslag i detta syfte skall föranleda återremiss eller uppskok med lagens antagande. Finner Kammaren mitt ändringsförslag icke vara antagligt, bör det genast förkastas, och paragrafen antagas sådan den lyder i det föreliggande förslaget. Jag har blott velat framställa mitt ändringsförslag för att höra, om det skulle vinna någon genklang.

Herr C. A. Larsson: Jag tror icke, att något så beskaffadt förtydligande, som den föregående talarens förslag, behöfves; ty jag har aldrig hört någon fatta paragrafen på annat sätt, än att den, som icke deltagit i anläggning af ett afloppsdikey skulle få rätt att dit leda vatten från sina egor mot skyldighet att deltaga i underhållet deraf. Att tvist icke kan uppstå derom, att den, som deltagit i anläggningen af ett afloppsdikey skulle få leda vatten dit, anser jag för min del alldeles klart, ty eljest skulle han ju nödgas upptaga särskildt afloppsdikey för sina egor, oaktadt han deltagit i kostnaden för anläggande af det gemensamma afloppsdiket. Följaktligen kan med det ifrågavarande uttrycket icke menas annan än den, som *icke* deltagit i afloppsdikets anläggning, men efteråt kommer och vill leda vatten dit från sina egor.

Jag har rådgjort med landtbrukare i min hemtrakt angående den princip, som i denna paragraf finnes uttalad, och jag har dervid fått olika svar, i det att den ene ausett principen riktig och den andre tvärt om. Jag för min del har dock kommit till den öfvertygelsen, att principen är riktig, och jag yrkar därför bifall till Utskottets förslag.

Herr Gasslander: Det måste naturligtvis i en lag af den vidlyftiga och genomgripande beskaffenhet som den förevarande finnas åtskilliga små finesser, som vid en granskning lätt kunna undfalla uppmärksamheten. Hvad särskildt denna paragraf angår, ber jag att få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att den föreslagna ordalydelsen icke öfverensstämmer med något förut afgifvet förslag, icke med Lagberedningens och icke heller med den särskilda mening, som uttalats af en ledamot af Lagberedningen. Och inom Högsta Domstolen hafva likaledes angående billigheten och rättvisan i detta stadgande uttalats helt andra åsigter. Jag skall anhålla att få nämna, huru Lagberedningen och särskildt reservanten inom Lagberedningen

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

tänkt sig detta stadgande. Det heter i 8:de paragrafen af Lagberedningens förslag: "Ej må jordegare förvägras att för sin jords odling eller förbättring afleda vatten till annans dike, der sådant kan ske utan men för denne. Emot detta stadgande gjordes i Högsta Domstolen åtskilliga anmärkningar, hvilka, såvidt jag iakttagit, hufvudsakligen gingo ut på att häfda hvars och eus rätt att leda sitt dike fram till annans gamla dike. Så t. ex. yttrade Justitierådet Hernmarck: "Enligt denna § skulle den jordegare, som för sin jords odling eller förbättring afleder vatten till annans dike, utan att denne deraf har men, ej vara skyldig att deltaga i kostnaden för dikets underhåll. Detta synes mig hvarken vara rättvist eller billigt och öfverensstämmer ej heller med grunden för föreskriften i 2 §, att en hvar, som för sin jord af dike har nytta, skall i mån deraf deltaga i dikningen." Justitierådet Almqvist, hvars yttrande rörande § 2 hufvudsakligen öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts förslag, upptager i sitt "utkast till lag om dikning och om vattenafledning" en paragraf (8 §), af denna lydelse: "Ej må någon förvägras att för sin jords odling eller förbättring leda vatten till redan upptaget dike å annans mark; vare likväl då skyldig att i dikets underhåll deltaga enligt grunderna i 2 §. Är för ändamålet nödigt, att det äldre diket utvidgas, fördjupas eller annorledes förändras, vare, i afseende å sådan förändring, lag som om upptagande af nytt dike." Det synes således, att hans förslag i denna del är mest öfverensstämmande med de uti det Kongl. förslaget uttalade grunder. Det kan nemligen mycket lätt tänkas, att en person upptagit ett dike på sin mark, men på sitt område icke kan erhålla erforderligt aflopp för vattnet. Han måste då, om den nedanför liggande icke har den ringaste nytta af dikesanläggningen, bekosta upptagandet och underhållet af den del af diket, som går igenom den senares mark. Vill nu en egare af ofvanför liggande jord afdika sin mark, skulle han få leda vattnet till det redan upptagna diket utan skyldighet att i dettas underhåll deltaga. Jag må dock säga, att det är obilligt, att han, som verkligen har nytta af det gamla diket, skall vara fri från underhållsskyldigheten, och egaren af den mellanliggande af de härofvan berörda jordområden skall fortfarande ensam bekosta afloppsdikets underhållande.

För öfrigt står stadgandet i denna § enligt Utskottets förslag icke i öfverensstämmelse med bestämmelsen i § 4, der det heter: "År tvist om dikes läge eller sträckning, skall det så läggas, att ändamålet med dikningen må utan oskäligh kostnad vinnas med minsta olägenhet för den, å hvars mark diket upptagas bör" etc. Nu kan man väl tänka sig, att ett gammalt dike finnes, hvars underhåll i dess då befintliga skick icke tarivar särdeles stora kostnader. Men då ett nytt dike upptages, hvarigenom mera vatten ledes in i det gamla diket, och underhållskostnaderna för detta till följd häraf betydligt ökas, då heter det, att den ofvanför liggande skall deltaga i underhållet. Då emellertid den ofvanför liggande icke är hänvisad åt en enda rigtning, utan han kan leda vattnet åt ett annat håll, i hvilket fall underhållsskyldigheten för den, som upptagit det gamla diket, icke ökas och han således slipper vidkännas en oskäligh kostnad, anser jag detta stadgande,

som ovilkorligen medgifver, att genom ett nytt dike vatten må ledas in i ett på annans mark befintligt gammalt, icke stå i öfverensstämmelse med de grunder, hvarpå detta lagförslag är byggt. Jag skall dock här lika litet som vid § 4 framställa något särskildt yrkande, såvida icke min mening vinner understöd inom Kammaren.

Deremot anser jag den anmärkning, som af den förste talaren framställdes emot denna §:s ordalydelse, icke vara af någon betydelse, och möjligen skulle den af honom föreslagna redaktionsförändringen kunna åstadkomma en annan tvetydighet, då förslaget innebär, att man icke behöfver deltaga i underhållet, om man icke deltagit i anläggningen, men af förslaget icke framgår, om det är personen eller hemmanet som åsyftas.

Herr Hammarskjöld: I afseende på den förste talarens yttrande ber jag få instämma i den åsigt, som talaren på östgötabänken derom uttalade.

Hvad åter den senaste talaren angår, så torde hvad han anmärkt någon gång hafva sin rigtighet. Det kan utan tvifvel inträffa ett eller annat enstaka fall, der vid tillämpning af denna paragraf den stränga rättens fordringar icke blifva fullt tillfredsställda; men detsamma skulle äfven, och kanske ännu mera, kunna ega rum vid tillämpningen af den redan godkända § 2. Det förefaller mig likväl, som om tillämpningen af § 8, sådan den är föreslagen, i allmänhet åtminstone icke skulle leda till någon egentlig skada för den, hvars dike begagnades af annan person, ty underhållskostnaden blir derigenom icke större, än om denna andra person icke fått rättighet att begagna sig af diket. Då således någon fara för ökade kostnader genom annans rätt att begagna det redan anlagda diket icke förefinnes, lärer den gjorda anmärkningen icke hafva något synnerligen att betyda. Det skulle för öfrigt lätt kunna hända, att, då man vill drifva fram hvad den teoretiskt stränga rätten fordrar, detta komme att förorsaka vederbörande större kostnader, än hvad som motsvarar vinsten.

Af dessa skäl, och då den ifrågasatta ändringen lätt skulle kunna föranleda en principstrid af temligen vidtutseende följder, samt då Första Kammaren redan bifallit paragrafen, tager jag mig friheten hemställa, att deusamma måtte i oförändradt skick jemväl af denna Kammare antagas.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner enligt de gjorda yrkandena, och biföll Kammaren Utskottets förslag oförändradt.

§§ 9 och 10, äfvensom första kapitlets öfverskrift:

Godkändes.

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Derefter föredrogs

§ 11, lydande sålunda:

„Vill man för sin jords odling eller förbättring afleda vatten ur kärr, mosse eller annan dylik vattendränkt mark; då hafve den vitsord, som vattenafledningen äskar, och vare en hvar, som af vattenafledningen för sin jord tillskyndas nytta, skyldig att i mån deraf taga del i företaget, der han ej gör sådan afsägelse som i 76 § sägs.“

Rörande denna § yttrade

Herr Gasslander: Jag anhåller om ursäkt, att jag fortsätter att göra de hufvudsakliga anmärkningar mot paragraferna i detta lagförslag, hvilka jag vid granskning af förslaget funnit befogade och sålunda böra för Kammaren framläggas. Det torde väl i allt fall icke skada, att till protokollet antecknas, att sådana anmärkningar blifvit gjorda till föremål för Kammarens bedömande och pröfning, ehuru Kammaren funnit dem icke vara af beskaffenhet att föranleda de ändringar, som i särskildt fall blifvit ifrågasatta. Ett sådant uttalande från Kammarens sida kan ju alltid tjena till ledning för dem, som få till uppgift att tillämpa detta lagförslag, sedan det blifvit till lag upphöjdt. Detta har varit anledningen, hvarför jag anhåller att ytterligare få under en kort stund taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Bestämmelserna i denna paragraf öfverensstämma icke med ordalydelsen i något förut upprättadt förslag. De hafva hvarken föreslagits af Lagberedningen eller kunna de härledas af några vid förslagets granskning i Högsta Domstolen, der uttalade, särskilda meningar, utan hafva uteslutande blifvit redigerade inom Justitiedepartementet. Här kan således icke återopas samma auktoritetsskäl, som beträffande 2:dra paragrafen.

I mitt yttrande angående § 2 antyde jag, i hvilka afseenden denna paragraf vore ofullständig. Mig synes sålunda, att paragrafens bestämmelser äro tvetydiga i så måtto, att, då der heter: »Vill man för sin jords odling eller förbättring afleda vatten ur kärr, mosse eller annan dylik vattendränkt mark», deraf icke kan inhemtas, huruvida meningen är, att den, som äskar vattenafledningen, skall vara egare till någon del eller till hela den vattendränkta marken. Nu gällande lagstadgande är i detta afseende fullkomligt tydligt och ger ingen anledning till rättighet att fordra dylik afledning, med mindre än att han själf är delegare i denna mark. Här åter tyckes, som om stadgandets ordalydelse skulle kunna gifva anledning dertill, att en jordegare, som har åker, belägen i närheten af t. ex. en mosse, kunde till sin fördel påyrka dess utdikning. Till ett sådant yrkande har han icke rättighet enligt gällande lag, så vida han icke har del i mossen. Ser man nu på de motiv, som föranledt ifrågavarande förslag, så finner man, att det icke heller varit meningen hos förslagets

författare, att andra än *delegare* i den vattendränkta marken egde framställa dylikt yrkande. Men föreslagna paragrafen är i allt fall otydlig. Ty icke talar man väl efter vanligt språkbruk gerna om vitsord af *en* person, derest icke dervid förutsättes samegare.

Vidare tillåter jag mig den anmärkning, att i paragrafen icke finnes någon anvisning om skyldighet för egare af nedanföre liggande jord att upplåta den för vattenafledningen erforderliga mark. Ty, om en dylik skyldighet för honom icke förefinnes, så skulle afledningen icke heller kunna emot hans bestridande företagas. Enligt gällande lag finnes deremot denna skyldighet bestämdt stadgad. Att detta äfven här torde hafva varit meningen, kan man sluta sig till dels af Revisionsskreteraren Annerstedts yttrande i Lagberedningens betänkande samt af de uttalanden, som i Högsta domstolen förekommit och dels äfven af ordalydelsen i efterföljande § 15 i förslaget, der det heter: »Hvad i 2 § 2 mom. samt 3, 4, 5, 6, 7, 8 och 10 §§ är stadgad i fråga om dikning, skall gälla i tillämpliga delar om vattenafledning». Men i ingen af dessa paragrafer finnes intaget det i första § omförmälda stadgande, att en hvar, hvars jord möter annan, å hvilken dikning äskas, är pligtig att deraf upplåta hvad till diket åtgår.

Det är gifvet att, om denna lag utkommer och skall tillämpas i detta skick samt grundläggas rättigheter och skyldigheter medborgare emellan, en hvar naturligtvis skall ifrågasätta: är jag skyldig att upplåta mark för afledningen? Han går till lagen, men finner icke denna skyldighet uttryckt på något ställe; och denna tvetydighet föranleder honom att säga nej. Han framkallar sålunda en process, i hvilken olika tydning af paragrafen inom domstolarne möjligen uppkommer. Denna tvetydighet skulle lättast afhjelpas genom ett sådant tillägg till paragrafen, som af en reservant från Första Kammarren föreslagits, d. v. s. ett andra moment, så lydande: *»tarvas för afledning af vatten från dylik mark, att dike upptages å jord, som nedanförligger, vare om skyldighet för egaren till sådan jord att upplåta mark och deltaga i företaget lag som i fråga om dikning i 1 kap. stadgas».*

Emellertid skall jag af enahanda anledning som förut icke göra något särskildt yrkande, utan låta bero vid att hafva till protokollet uttalat min åsigt i frågan.

Herr Berg: Den af Utskottet föreslagna lydelsen af denna paragraf är verkligen icke sådan den af Lagberedningen föreslagits, men jag tror dock, att paragrafen kan godkännas, sådan den blifvit af Kongl. Maj:t och Utskottet affattad.

I paragrafen säges: »vill man för sin jords odling eller förbättring afleda vatten ur kärr, mosse eller annan dylik vattendränkt mark» etc. I afseende derå har en talare anmärkt, att tvetydighet skulle förefinnas i fråga derom, huruvida rättigheten att påkalla vattenafledningen skulle tillkomma annan än den, som egde del i den vattendränkta marken. Enligt min tanke är all den jord att hänföra till vattendränkt mark, som genom bristande aflopp för vattnet lider skada. En tydlig gräns derutinnan är således gifven. Och just till följd

*Angående
lag om dik-
ning u. m.
(Forts.)*

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

deraf, att en jordegare icke kan afdika sin jord, om ett träsk ligger nedanför, är han berättigad att fordra, det träsket skall affedas.

Hvad åter angår den nedanför liggande jordegarens skyldighet att afstå mark, är det i första kapitlet stadgadt, att en hvar, som vill dika, har rätt att dika genom annans mark, och detta stadgande lärer väl ock ega tillämpning på dike, som upptages för affedande af träsk eller annan dylik mark.

Mig synes därför ingen otydlighet vara för handen, hvadan jag anhåller om bifall till paragrafen.

Herr J. Andersson i Häckenäs: Jag ber att få fästa Kammarens uppmärksamhet derå, att den nu föredragna paragrafen står i viss mån i sammanhang med 76 §, så till vida, att 11 § stadgar, att den, som har nytta och fördel af en vattenafledning från en sank mark, är skyldig att deltaga deri, så vida han icke begagnar sig af den afsägelse rätt, hvarom i 76 § stadgas.

Enligt mitt förmenande ligger en af de största anledningarne till anmärkning mot detta förslag just deri, att den i 76 § stadgade rätt att afsäga sig delaktighet i ett sjöaftappningsföretag eller aftappning af sank mark skulle stå öppen ända till 1½ år, sedan företaget blifvit fullbordadt och effekten af arbetet känd. Jag hemställer, huru många personer skola vilja på förhand ingå på ett dylikt företag under sådana förhållanden, ty det skulle ju kunna hända, att en stor del af dem, som föranledt arbetets företagande, slutligen, då arbetet kommit till den punkt, att de kunna se, att de derpå ingenting förtjena, men väl förlora, på föreskrifna vilkor afsäga sig delaktighet deri, under det att de delegare, som stå kvar, få svara för hela kostnaden och derjemte utbetala de utgifter, som den afsägende under arbetets gång utgifvit.

Jag anser på dessa grunder, att den nu föredragna paragrafen icke kan fullkomligt fristående afgöras, utau först sedan frågan om afsägelse-rätten i 76 § blifvit pröfvad. Först då kan man hänvisa till sist-nämnda paragraf från den, som nu är före. Och jag hemställer därför, att afgörandet af denna paragraf må uppskjutas, till dess 76 § blifvit afgjord.

Herr Berg: Jag tror, att den anmärkning, som den siste talaren gjort, lämpligast icke bör framställas förr än vid 76 §. Att i de fall 11 § afser afsägelse rätt bör finnas, torde vara gifvet. Om *tiden*, inom hvilken denna afsägelse skall ske och *sättet* för densamma, handlar 76 och några andra paragrafer. Om Kammaren icke vill godkänna Kongl. Maj:ts förslag i dessa hänseenden, utgör icke den omständigheten, att denna nu föredragna paragraf antages, något hinder att i en senare paragraf göra ändring. Således skulle ett uppskof med afgörandet af denna 11 § endast hafva någon grund, om man ansåge, att *ingen afsägelse rätt alls* borde komma i fråga, och det förmodar jag, att den ärade talaren icke vill. Jag tror följaktligen icke, att något hinder

förefinnes att nu framställa proposition på bifall till 11 §, hvarom jag anhåller.

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Herr J. Andersson i Häckenäs: Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att jag för min del icke vill borttaga afsägelsesrätten. men jag önskar att tiden för anmälan af afsägelsen inskränkes och bestämmes på ett lämpligare sätt än här är föreslaget.

Herr Thomasson: Sedan den siste talaren tydligen förklarar, att det icke är hans mening, att afsägelsesrätten skulle helt borttagas. utan endast att tiden, inom hvilken afsägelsen kunde ske, skulle inskränkas, hemställer jag, huruvida icke, på sätt Herr Berg anført, rätta stället att derom tala är vid 76 §, och om vid sådant förhållande Kammaren icke anser, att något hinder ej finnes att nu företaga den 11 § till afgörande.

Herr J. Andersson i Häckenäs: Efter de upplysningar, som nu lemnats och af hvilka jag inhemtat, att man är oförhindrad att, när föredragningen kommer till 76 §, göra de bestämmelser i det af mig anmärkta hänseendet, som kunna finnas lämpliga, skall jag afstå från mitt föregående yrkande, med förbehåll att då få yttra mig.

Öfverläggningen förklarades slutad; hvarpå den föreliggande paragrafen af Kammaren godkändes.

§ 12 hade denna lydelse:

“Nu vill man för vinnande af odlingsbar mark eller eljest för sin jords odling eller förbättring sänka eller uttappa sjö, uppressa. fördjupa, utvidga eller räta elf, å eller annat vattendrag eller vatten derifrån eljest afleda; kan det ske utan förnärmande af annans rätt öfver vattnet och möter ej heller emot företaget hinder, efter ty i 13 § sägs; då vare om jordegares rätt till sådant företag och skyldighet att deri deltaga, lag, som om vattenafledning ur kärr, mosse eller annan dylik vattendränkt mark i 11 § skils.

Om strömrensning för allmänt behof eller eljest för annat ändamål än här ofvan nämnes, gälle hvad särskildt är stadgat.“

I fråga om nämnda paragraf yttrade

Herr Hammarskjöld: Såsom det torde vara Kammarens medlemmar bekant, finnas för närvarande några för visso högst ofullständiga bestämmelser om strömrensningar. De strömrensningar, om hvilka lagen handlar, kunna hafva flera ändamål. De kunna t. ex. företagas för att verkställa odlingar; för att hindra uppgründning af strömmar med hänsyn till samfärdseln; och för att vattnet icke skall

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

stiga upp på redan odlad mark. Ifrågavarande paragraf handlar hufvudsakligen om vattenafledning för vinnande af odlingsbar mark eller för jords odling eller förbättring. I 2:dra momentet åsyftas åter strömrrensningar för andra behof. Jag har varit tveksam, om Lagberedningen har tänkt sig, att strömrrensningar för att förekomma vattendragens uppmuddring och derigenom vattnets uppstigande på redan uppodlad mark vidare skulle vara föremål för lagstiftning eller icke. Men då ifrågavarande förslag endast synes afse åtgärder för att tvinga ny jord under odling eller att förbättra den redan odlade, hvarunder icke kan höra en upprensning af strömmar för att hindra vattnets uppstigande på odlad mark, har jag kommit till det antagande, att lagförslagens mening är, att de äldre bestämmelserna om strömrrensningar, för så vidt de hafva till ändamål att hindra uppstigandet af vatten på uppodlad mark, skola tills vidare oförändrade kvarstå och således innefattas, i hvad 2:dra mom. säger: »om strömrrensning för allmänt behof eller eljest för annat ändamål än här ofvan nämnes, gälle hvad särskildt är stadgadt». Under denna förutsättning har jag för min del mot paragrafen i sin nuvarande lydelse intet att anmärka, utan har endast velat fästa uppmärksamheten på förhållandet.

Vidare anfördes icke. Paragrafen godkändes.

För § 13 hade Utskottet föreslagit följande lydelse:

«Till företag, hvarom i 12 § förmåles, hafve ej jordegare rätt, med mindre tillstånd från det allmännas sida erhållits i fall, der sådant är föreskrifvet.

Är fråga om sänkning eller uttappning af sjö, och blifva icke alla jordegare derom ense; då ege ej heller den rätt nu sagd är rum, der ej de, hvilka om företaget sig förena, ega mer än hälften af den jord, som skall vinnas eller förbättras genom företaget.»

Uti vid Utlåtandet fogad reservation hade Herr *Widmark* hemställt, att senare momentet af ifrågavarande paragraf måtte sålunda affattas:

«Är fråga om sänkning eller uttappning af sjö i vidsträcktare mån, än som erfordras för omgifvande jords torrläggning till fyra fots djup, och blifva icke alla jordegare derom ense, då ege ej heller den rätt nu sagd är rum, der ej de, som om företaget sig förena, ega mer än hälften af den jord, som skall vinnas eller förbättras genom företaget.»

Sedan Utskottets förslag blifvit uppläst, lemnades ordet på begäran till

Herr *Helander* som anförde: Det har vid behandlingen af detta

*Angående
lag om äik-
ning m. m.
(Forts.)*

lagförslag visat sig, att man fäst at alldeles ofantlig vigt vid det privaträttsliga förhållandet, eller vid de så kallade tvångsrätterna. Detta i den grad, att två af Högsta Domstolens ledamöter, på grund af dem, ansett sig böra lagförslaget helt och hållet afstyrka. Det synes mig derfore vara både angeläget och af intresse att tillse, om tvångsrätterna hittills vållat det allmänna någon skada eller om de, tvärtom, varit välgörande; om de verkligen för den enskilde kunna anses medföra något nämnvärdt tvång eller stor olägenhet, och om de, såsom det påstås, uti det Kongl. förslaget vunnit betydande utsträckning, detta desto hellre, som det väl är uppenbart, att föreställningen om tvångsrättens betydelse haft inflytande på den lydelse af förslaget 13 §, hvarom nu är fråga. Vitsordet, eller rättighet för den som eger del i vattenskadad mark, att allena, utan förening med andra, söka och erhålla vattenafledning, är för det närvarande oinskränkt, åtminstone i förhållande till medintressenterna i den vattenskadade marken. Den första, eller 1865 års, vattenrättskomitén föreslog vitsordets inskränkning sålunda, att det skulle erfordras minst halfva antalet af intressenterna, för att detsamma skulle få begagnas. Mot detta förslag gjordes många allvarliga föreställningar och uttalanden, och den senare komitén — den af år 1870 — ansåg sig ock, uppå goda grunder, böra föreslå det inskränkta vitsordets bibehållande. Nya Lagberedningen har åter föreslagit inskränkning, i det att vitsordet icke skulle få begagnas, utan att de, som om detsamma sig förenade, egde minst hälften af den jord, som kunde vinnas eller förbättras; dock tilläggande, att undantag härifrån skulle kunna medgifvas, om Konungen förklarade företaget vara af allmännyttig beskaffenhet. Slutligen har Kongl. Maj:t, som, på grund af hvad i Högsta Domstolen blifvit anfördt, uteslutit nyssberörda tillägg, i öfrigt godkänt och till antagande af Riksdagen föreslagit 13 §:en med samma lydelse, som Nya Lagberedningen åt densamma gifvit. Som vi känna, hafva både Lag-Utskottet och Medkammaren godkänt denna paragraf. Nu kan man spörja mig om jag verkligen, under sådana förhållanden, kan tänka mig möjligheten af att härutinnan vinna någon ändring. Må härmed förhålla sig hur som helst, så kan jag likväl icke underlåta att, jemlikt pligt och öfvertygelse, samt på grund af mer än 40-årig erfarenhet, under hvilken tid jag, åtminstone den halfva, i ganska stort omfång handlagt vattenafledningsföretag, uttala min mening, helst vi här stå inför en fråga af den stora betydelse för vårt land, att Riksdagen, enligt min mening, sällan har att besluta i någon af större vigt. Med säkerhet har åtminstone vid innevarande riksdag ingen angelägnare sak förekommit.

Innan jag närmare yttrar mig om denna 13 §, bör jag nämna, att ordföranden i Nya Lagberedningen anmodat flere personer, bland dem äfven mig, att afgifva yttranden öfver Beredningens utkast till lag om jords torrläggning. Jag har uti detta mitt yttrande icke kommit att göra någon erinran mot förslaget om vitsordets inskränkning, hvilket härrört af missupfattning från min sida af förslagets mening. Jag kom nemligen icke, efter hvad som i saken föregått, att tänka på möjligheten deraf, att man numera kunde hafva någon tanke på

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Fors.)

inskränkning, och att en liten obetydlig sjös ingående i ett vattenafledningsföretag borde vålla inskränkning af vitsordet, som i annan händelse icke skulle kommit i fråga. Vål fann jag nästföregående paragraf hänvisa till vilkoren enligt denna 13 §, men jag antog att dermed åsyftades paragrafens första moment, som hänvisar till sådan bestämmelse eller sådant vilkor, som nu förefinnes i 14 § af 1824 års förordning i fråga om undersökning angående kommunikationsleder och dylikt, på hvilka vattenafledning från sjö inverkar. Senare momentet af nu ifrågavarande paragraf antog jag derföre endast åsyfta sådana mera sällsynta fall, då man företrädesvis ville åtkomma eller tillgodogöra sig hela sjöbotten, och der den sjön omgifvande, vattenskadade marken var af ringa eller ingen betydelse; och bör jag tillstå, att verkligen, äfven efter min mening, det måhända vore skäl att inskränka vitsordet, när fråga uteslutande är att helt och hållet uttappa sjö. Jag har sedermera funnit, att förslagets verkliga mening är, att vid hvarje sjösänkning vitsordet skulle inskränkas.

Inom både Nya Lagberedningen och Högsta Domstolen finner man misstro uttalad mot sjösänkningarne. Sjelf har jag icke funnit ringaste anledning till misstro, om ock visserligen, förnämligast på grund af ofullständiga lagstadganden i ämnet, som gifvit anledning till rättsegångar, kostnaderna någon gång blifvit högre än som från början beräknats. Jag har sökt vinna upplysning om hvilka de sjösänkningar kunde vara, som borde anses för misslyckade, men blott fått anvisning på två, vid hvilka dock särskilda förhållanden uppstått, som vållat mindre lyckligt resultat, men för hvilka det skulle blifva för utförligt att här närmare redogöra. Må vara således, att misstag eller misräkning någon gång egt rum — sådant händer i alla rättingar — så anser jag det dock vara örtigt, att af undantagsfallen draga ofördelaktig slutsats beträffande dessa företag, hvilka i allmänhet helt säkert, och det i hög grad, varit för vårt land välgörande. Den nya lagens uppgift är, bland annat, att tillse, det endast väl kvalificerade personer må få befatta sig med undersökningar och utförandet, dermed ock misstron skulle komma att upphöra.

I motiven till sitt förslag påvisar Nya Lagberedningen åtskillig skada och olägenheter, som sjösänkingsföretagen vålla. Jag skall väl gifva Lagberedningen rätt härutinnan; men olägenheterna äro vanligen öfvergående och, beträffande skadan, innehåller lagförslaget icke mindre än tre paragrafer, bland hvilka den 75:te, tillerkännande, såsom sig bör, alla vederbörande full ersättning för uppkommen skada. Såsom bevis på obilligheten af det oinskränkta vitsordet framdrager Lagberedningen Hjelmäsänkningen, der en enda skulle kunna tvinga 1,500 andra att ingå uti ett företag till en sådan omfattning som 30,000 tunnland. Men kan väl någon allvarligen föreställa sig att, om ock lagligt hinder deremot icke möter, en enda jordegare skulle söka genomdrifva ett dylikt företag, der säkerligen endast förundersökningar och dylikt skulle medföra en kostnad af mellan 50,000 och 100,000 kronor? Jag föreställer mig att, ju större ett företag är, desto flere måste de blifva, som törena sig om vitsordets

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Horts.)*

begagnande. För öfrigt bör man ihågkomma, att korrektiv mot obetänkta dylika företag finnes, på sätt förut är nämnt, uti nuvarande stadgandet i 14 § af 1824 års förordning, hvilket, jemlikt förra momentet af nu föredragna paragraf, skulle till ny författning öfverföras, hvadan det ingalunda får tagas för gifvet, att hvarje sjösänkning verkligan kommer till utförande, om ock vitsordet är oinskränkt.

Om, för att ätven å min sida åberopa exemplet af Hjelmarsänkningen, 13 paragrafen, enligt dess nuvarande lydelse i lagförslaget, varit gällande, när beslut skulle fattas om detta företags genomförande; skulle någon i denna Kammare kunna tänka sig möjligheten af att detta stora företag då kommit till stånd — att alla egarne till minst 15,000 tunnland jord skulle förenat sig om vitsordets begagnande? Svårigen. Med all säkerhet hade någon sänkning af Hjelmaren icke kunnat komma i fråga. Likväl hafva både Kongl. Maj:t och Riksdagen ansett detta företag vara af en så stor allmän betydelse, att man för detsammias utförande lemnat ett så anseeligt låneunderstöd som 2 millioner kronor.

Låtom oss nu för ett ögonblick se till hvad den tvångsrätt, som ligger uti det oinskränkta vitsordet, för det allmänna åstadkommit. Nya Lagberedningen uppgifver, enligt officiella statistiska meddelanden, att för tiden emellan åren 1841 och 1877 vattenaffedningsföretag blifvit af statsmedel understödda med omkring fem millioner kronor, samt att den vunna och förbättrade jorden uppgår i areal till emellan 400,000 och 500,000 tunnland. Vål är det möjligt, att dessa företag icke alla atsett sjösänkningar, men högst sannolikt är, att endast undantagsvis någon sjö, större eller mindre, saknats, då statsunderstöds lemnande synes förutsätta företag af större omfattning. Härvid är för öfrigt att bemärka, att i uppgifna arealen således icke är inräknad den vida mera betydande, hvilken ingått i företags, som icke varit med statsmedel understödda. Om betydelsen af denna kan man få ett ungefärligt begrepp, då jag uppgifver, att utaf de många vattenaffedningsföretag, som jag i senaste 20 åren handlagt, endast ett enda varit med statslån understödt.

Icke utan vikt är det att tillse, huru kostnaderna för vattenaffedningarne enligt lagförslaget komma att gestalta sig i förhållande till de nu utgående. Den, som nu vill beräkna företagens omfång för att utröna, om skäl förefinnes att begagna vitsordet, kan göra det temligen lätt, med anlitande af befintliga kartor och, der sådana felas, genom anställande af summariska mätningar, allt mot ganska ringa kostnad. Nu deremot skulle det komma att erfordras fullständigt ny mätning och innivellering af områdesgränsen mot en kostnad, som jag temligen noga kan uppgifva till omkring två kronor tunnlandet. Funne man derigenom, att de, som ville begagna sig af vitsordet, sammanlagt icke egde fullt hälften af jorden, så har man måst göra denna ganska betydande uppoffring för att slutligen få visshet derom, att man icke eger rätt att begagna vitsordet, oaktadt mången gång det kanske endast fattades ett kappland uti den areal, som kunde berättiga dertill. För ett sjösänkingsföretag af mera allmän utsträckning, till omkring ett par tusen tunnland, skulle man således nödgas,

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

nästän sagdt onödigtvis, göra en uppoffring af omkring 4,000 kronor. Häraf framgår, att dylika företag ytterst sällan skola komma i fråga, derest ej i dem äro intresserade personer, som innehafva betydligare areal.

Emot vitsordets beroende af arealen möter i praktiskt hänseende så väsentligt hinder, att jag har svårt att föreställa mig, huru stadgandet skulle kunna tillämpas. Är det, utan vidare, blott fråga om uttappning af sjö, så finner jag väl tillämpningen icke medföra någon svårighet; men helt annorlunda blir det i andra fall. För många här torde det vara bekant, att man vid sjösänkningar måste taga rättelse af medelvattenståndet, hvilket bestämmer den fixpunkt från hvilken man med sina beräkningar utgår. I förhållande till denna inlägges genom afvägning den så kallade nivå- eller horizontalkurvan, hvilken begränsar området för vattenafledningens inverkan. Emellertid är det nogsamnt bekant, att medelvattenståndet sällan är så fixt, att ej olika omdömen om verkliga förhållandet äro för handen, hvilket ock gör, att fixpunktens höjd kan vara omtvistad, understundom till utsträckning af en hel fot. Hvarje minsta förändring i läget har dock genast inflytande på företagens omfattning och, med detsamma, på rättigheten att begagna vitsordet. Med all säkerhet skall detta vålla icke endast stora svårigheter i tillämpningen, utan äfven preliminära tvister; så mycket sannolikare, som på vitsordets begagnande äfven skall inverka den beräknade, nyvunna jorden, d. v. s. den sjöbotten, som genom företaget blir lagd i dagen, hvilket förutsätter pejling af hvarje sjö som i detta ingår, allt intill det för säukningen beräknade djup. Om vauskligheten och kostbarheten af dylika åtgärder kan hos sakkunnige icke finnas mer än en mening. Jag kan därför ej annat än anse det såsom en svår olycka för vårt land, om nu ifrågavarande paragraf skulle oförändrad vinna godkännande, och dermed vitsordet betydligt inskränkas.

Hvad angår tvångsrätten mot vattenverksegare, kan jag densamma nu förbigå, emedan jag torde blifva i tillfälle att vid en töljande paragraf derom yttra några ord.

I afseende å den tvångsrätt, som må användas mot dem, som begagna sig af rätt till afsägelse enligt 76 §, torde det deremot vara på sin plats, att jag nu yttrar mig, när vitsordets inskränkning enligt nu föredragna paragrafen uppenbarligen skall hafva till följd, att ifrågavarande tvångsrätt mera sällan skall komma till användning. Jag föreställer mig, att beträffande lagförslag, som från Kongl. Maj:t till Riksdagen inkomma, ingen riksdagsman underlåter att med största noggrannhet taga kännedom om, hvad Högsta Domstolen om förslagen yttrat. För mig hafva Högsta Domstolens yttranden ofta varit god ledning för omdömet, helst jag må erkänna att, hvad lagförslag beträffar, det många gånger varit mig svårt att sätta mig in i saken och deråt egna den tid, som erfordrats. Då jag alltså antager, att stor vikt fästes vid Högsta Domstolens yttranden, och uti ifrågavarande fall flere ledamöter, jemte det de lagt synnerligt vikt vid tvångsrätterna, de äfven uttalat misstro emot sjösänkingsföretagen, hvartill kommer att två ledamöter förmenat, att tvångsrätten mot dem, som

begagna sig af afsägelsen, skulle i lagförslaget vara utsträckt; nödgar mig allt detta att, så godt jag förmår, söka vederlägga dessa meningar. Det har å spridda ställen af Högsta Domstolens ledamöters yttranden blifvit, enligt Kongl. propositionen, sagdt:

*Angående
Lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

(pag. 15) »Stadgandet att rätt till sänkning eller uttappning af sjö ej eger rum med mindre de, hvilka om företaget sig förena, ega mer än hälften af den jord, som vinnes eller förbättras genom företaget, afser att i någon mån betrygga de enskilde strand- eller jordegarnes rätt att icke på yrkande af en enda eller ett fåtal af jordegare kunna intvingas i så kostsamma och till resultatet osäkra företag, som sjösänkningar vanligen äro.»

(pag. 26) »Att den lyckliga utgången likväl i de flesta fall är högst tvefelaktig, bekräftas af de här i landet redan utförda sjösänkingsföretagen. Om nu också, med hänsyn till sjösänkings- eller sjötappningsföretagen, en tvångsrätt finge anses redan införd i vår lagstiftning genom 1824 års förordning, så, enär vanskligheten af de förväntade goda resultaten är så stor, vågar jag icke tillstyrka antagandet af en dylik, enligt det remitterade förslaget ytterligare utsträckt, tvångsrätt, äfven med det i § 12 af samma förslag upptagna vilkor, att en enkel pluralitet af jordegare, som representera mer än hälften af den jord, hvilken genom sjösänkningen eller aftappningen skulle vinnas, samtyckte till företaget»;

(pag. 76) »Dessa företag härleda sig nemligen från beräkningar. åsyftande vinst men ofta medförande förlust, äro i alla händelser af osäker utgång, såsom erfarenheten tillräckligt visat, beroende af förutgående undersökningars möjlighet och noggrannhet, på kostnadsberäkningarnas tillförlitlighet och på icke förutsedda omständigheters gynsamma eller ofördelaktiga verkningar, samt föranleda i allmänhet drygare kostnader på en gång, än en stor del af landets jordbrukare är mäktig eller kan antagas vara villig att underkasta sig.»

Men är det då verkligen fråga om att tvinga någon till dessa kostnader? Jag kan omöjligen finna att så är händelsen. Den, som icke vill vara med om den påräknade vinsten, eger laglig befogenhet att derifrån afstå, och han afstår ej mera af sin jord än som motsvarar den förbättring denna hans jord, mot hans vilja, erhållit; detta i en tidpunkt då han fullkomligt är satt i tillfälle att bedöma, både om vinst uppkommit och vinstens storlek. Ingen tvingas således att vikkännas några kostnader, och lagen bör väl icke förbjuda någon att frivilligt underkasta sig dylika. Icke heller kan jag finna att om, såsom man så gerna synes antaga, ett sjösänkingsföretag misslyckas, den som begagnar sin afsägelse rätt deraf beröres eller har något men, ty om för honom icke någon förbättring af egorna uppkommer, så afstår han icke heller någon mark; och skulle han tilläfväntas af företaget rent af få skada, så tillförsäkras honom 75 § derfor ersättning.

Bevis för åsigten derom att tvångsrätten, i ett afseende åtminstone, skulle blifvit utsträckt i nya lagförslaget hafva två ledamöter af Högsta Domstolen framlagt; och tillåter jag mig, för bemötande, uppläsa följande utdrag af deras bevisföring:

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

(pag. 20). "En i visst afseende liknande tvångsrätt har sedermera förordningen den 30 November 1841 upptagit med hufvudsakligt afseende på utdikning af myrjord eller dermed jemförlig odlingsbar mark. Men härvid är att märka, att sistnämnda författning afser fråga om verkställighet af vattenafledning, som för odling eller förbättring af jord, deri två eller flera ega del, prövas nödig, och der alltså den mark, som skall afdikas, redan utgör en samfällighet. Att lagstiftaren, vid stadgandet af ifrågavarande tvångsrätt, likväl allena åsyftat, att densamma skulle kunna göras gällande af en delegare mot andre delegare i sanuna för dem gemensamma jord, framgår tydligen af Lag- och Ekonomi-Utskottets betänkande, samt Rikets Ständers skrifvelse i ämnet vid riksdagen 1840, hvilken föranledt utfärdandet af förordningen den 30 November 1841."

(pag. 21.) "Man må härvid icke åberopa att skiftesstadgan förskrifver ett tvunget afträdande af jord till omedelbar förmån för ett enskildt intresse och medelbarligen äfven för statens. Ty rätta för hållandet är, att staten genom denna lag allena utstakat rättsregior, som skola iakttagas, när en delegare i gemensam jord önskar få sin lott utbruten och samfälligheten upplöst, på det att han fritt må kunna sköta och använda sin jord, såsom honom bäst synes. Det är sålunda, om man riktigt uppfattar saken, vid laga skiften icke fråga om något tvunget afträdande af jord, som man ensam eger, till förmån för någon annan, utan om den lagliga utvägen för individen att komma ur den samfällighet i jord, hvori omständigheterna infört honom. Om staten härvid har något intresse, är sådant fullkomligen sekundärt. Det bör derföre härvid bemärkas, att just med afseende å ändamålet af samfärd jords utskiftande åt de särskilda delegarne i den gemensamma jorden föreskrifves ock, att fullt vederlag i jord inom skifteslaget skall gifvas för all jord, som afstås, så att egentligen blott ett tvångsbyte af jord, som de särskilde delegarne förut brukat, eger rum. Skiftesstadgan åsyftar alltså att upplösa gemensamheter, som visat sig hinderliga för ett väl ordnad jordbruk; men det remitterade förslaget sträfvar tvärtom att tillskapa nya gemensamheter, hvori jordegarne skola intvingas vid äventyr att mista sin egendom — allt för den så kallade allmänna nyttans skull; — — samt

(pag. 42). "Hvad åter angår förordningen den 30 November 1841, innehåller den endast föreskrift om sådan till dikning eller rensning af vattendrag, enligt 6 kap. Byggningsbalken och Kongl. Kungörelsen den 28 December 1822, icke hänförlig vattenafledning, som prövas nödig för odling eller förbättring af jord, deri två eller flere hafva del, hvarmed i egentlig mening förstås oskiftad, eller under sameganderätt varande jord, det vill säga hvad rubriken enligt vanligt språkbruk kallar samfällig jord. Hvarje delegares rätt i sådan jord är inskränkt af de andras och när de icke enas om bruket, måste en tvångsrätt gifvas, derest icke ett mot samhällsordningen stridande rättslöshetstillstånd skall inträda. Men i följd af sin grund saknar denna tvångsrätt all tillämplighet i fråga om vattenafledning till odling eller förbättring af jord, som icke är samfällig eller, med andra ord, två eller fleres gemensamma egendom. Författningen kan således icke afse vattenafledning, som prövas nödig för odling eller förbättring af

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

jord, som blifvit lagligen skiftad och upphört att vara samfällig, eller af särskilda personers skilda jordegendomar; och den i förslaget motiv uttalade åsigten, att grunderna för den dikning, som åsyftar nyodling, vore att finna i 1841 års förordning, då deremot dikningen för den redan i kultur tagna jordens tillbörliga häfd är i Byggningsbalken faststald, måste vara oriktig.“ —

Mot allt detta bör jag först erinra, att vid laga skiften det förhåller sig så, att det är mera sällsynt att i samma egostycke flere delegare före skiftet äro samegande. utan är vanliga förhållandet, att hvar och en har sina särskilda, om ock många och spridda egotegar. Genom skiftet, som i sjelfva verket utgör egoutbyte i stort, tvingas delegarne att afstå flera eller färre af dessa sina egostycken, ja, mången gång återfå de icke någon enda af dem förut innehafd jordlapp. Derjemte inträffar nästan vid hvarje skifte, att en eller flere delegare nödgas lemna hus och hem och bortflytta kanske milslängt från sin fornda bostad, och underkastas derigenom en tvångs rätt vida svårare än någon annan jag känner. Det torde måhända icke sakna intresse att erfaras, hvad en, för någon tid sedan här i Kammaren åberopad framstående personlighet yttrat vid det tillfälle då, efter det på grund af motioner vid 1823 års riksdag om sammanföring af gällande stadganden angående stor- och enskiften i en författning, Skiftesstadgan af den 4 Maj 1827 utkommit och väckt en oerhörd uppmärksamhet, som åter vid följande, 1828 års riksdag, uppenbarade sig i protester mot den nya våldsamma författningen. Då allmänna Lag- och Ekonomi-Utskottets betänkande den 6 April 1829 i Prestetåndet förekom till afgörande, yttrade Erik Gustaf Geijer följande: “Ämnets stora vigt har väckt min uppmärksamhet; den nya stadgans förderfliga verkan, om den ej hämmas, min farhåga. Med liflig känsla af allt detta träder jag inom skrankorna, väl vetande huru mycket jag har emot mig. Rikets Ständers så kallade, ehuru illa förstädda och illa motsvarade önsknigar, Konungens rådgifvares tillstyrkande, och ej minst en juridisk klyftighet i sjelfva stadgans författande, som gör den svår att handtera och vederlägga, som kan anföras såsom ett exempel, huru man genom allehanda förbehåll åtminstone kan söka rädda den yttre konsekvensen åt en öfver sina gränser utsträckt eller rättare våldsträckt princip, och som lika säkert skall göra närvarande författning till en läckerbit för processmakare, som den blir en landsplåga för Sveriges rike. — — Hörer nu större delen af rikets jord till undantagen, så hörer och den nya skiftesstadgan ej till Sverige, utan må sjelf utflytta och söka sig ett fädernesland. Genom dessa undantag (12 kap. 10 och 11 §§) har man blott valet emellan en overksam författning eller en våldsam; och har troligen fått beggedera. allt efter som den af makten eller svagheten påkallas. — — — Öfverallt, hvar jorden skiftas, äro de våldige till hands, säkrast om godtycket klädes i lagens former; och hvarst dessa kunna vändas mot eganderätten, blir slutligen utslaget af det fortgående stora skiftet, att de rike i landet få allt mer, och de fattige allt mindre. — — — För öfrigt har skiftesstadgan af höglöfliga Utskottet erfarit en mild behandling. Man hör nästan intet om principen, ser i detaljerna åtskilligt ändradt, föga bättrad. En ord-

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

förande har taget barnet till sitt bröst. Referenten har för det gjort hvad han kunnat. Utskottens pluralitet, med erkännande af dess flera oarter, hyser dock godt hopp, om det sättes på correction och tillväxt. Tillväxa kan det, men såsom en börda för land och folk; mig synes denna skiftes- och bytesstadga en verklig byting, som kommer att suga sig stor på Sveriges märg och must, som ej en gång skall lära sig gå i de gångstolar juristerna till dess behof inrättat, och som endast skall lemna de bedröfliga vedermälena af sin varelse oskiftade åt efterverlden.“ — — —

Sådan var denne mans uppfattning af skiftesstadgan och dess verkningar. Att han om de senare fullkomligt misstagit sig, derom är man nu efter 50 år fullkomligt förvissad. Men svårligen skall den, som fullständigt satt sig in i skiftesverkets historia och länge varit med om stadgans tillämpning, kunna jäfva omdömet om den våldsträckta principen, om han ock måste medgifva att detta intrång på det privaträttsliga området varit en stor lycka för vårt land. Det är sant att, i fråga om laga skifte, vitsordet, tillerkändt en enda besuten delegare, icke under hvarje förhållande tvingar öfrige delegare till skifte; men det oinskränkta vistorde leder icke heller i fråga om sjösänkningar under hvarje förhållande till vattenafledningens verkställande. Att äfven vid skiften förbättring och vinst, likasom vid vattenafledningar i allmänhet, åsyftas, är ju uppenbart deraf, att, genom egornas sammandragning, de kunna bättre skötas och med större fördel uppodlas, samt att, genom utaf oskifta mark tagna och på gemensam bekostnad anlagda afloppsdiken, mark vinnes och förbättras. Således söker man i de särskilda företagen till stor del att vinna samma ändamål, ehuru emellan medlen dertill en ofantlig skilnad förefinnes till fördel för delegaren i vattenafledningsföretagen, eller rättare för den bland dem, som vill begagna sig af afsägelserätten, emedan de öfrige delegarne frivilligt ingå i företaget. Särskildt bör jag här nämna att, så vidt jag nu kan påminna mig, de många, som i företaget, om hvilkas utförande jag varit med, begagnat afsägelserätten, och från hvilkas förbättrade egor mark således måst afskiljas, alltid efteråt genom egoutbyte fått denna mark förflyttad till för dem läglig plats, derest de icke densamma inköpt.

Hvad angår den af de två ledamöterna inom Högsta Domstolen uttalade åsigten derom, att 1841 års förordning icke tillstod tvångsrättens tillämpning i andra fall än i oskiftad eller sådan mark, hvari två eller flera äro samegande, måste jag deremot erinra följande:

Jemlikt senare momentet af 4 § "i 1824 års förordning, skulle den delegare i vattenskadad mark, som icke ville deltaga i kostnaden för rifning eller ändring af vattenverk, vara både berättigad och skyldig att för sin andel i jorden af öfrige delegare emottaga lösen, efter som den, med afseende på jordens värde i dess vattendränkta tillstånd af mätismän bestämdes; — således en svårare form af tvångsrätt. Genom Kongl. kungörelsen den 14 Juli 1835 ändrades nämnda mom. af 4 § sålunda, att den, som begagnade sin afsägelserätt, i stället för att afstå marken mot lösen, skulle mottaga ersättningen i jord, hvilken, efter de för egoutbyte i allmänhet stadgade grunder,

Användande
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

lemnade fullt vederlag för hvad som afträddes. Som emellertid äfven denna kungörelse förutsatte att vattenverk vore att rifva eller lösa vid vattenafledningsföretag, och något stadgande sålunda ej fans då så icke vore händelsen eller beträffande skyldigheter i allmänhet för dem, som vid vattenafledningsföretag begagna afsägelserätt, så väcktes här- om af Ribbing och Gahne vid 1840 års riksdag motioner, hvilka af Lag- och Ekonomi-Utskottet tillstyrktes och af Rikets Ständer godkändes, hvarefter Kongl. förordningen den 30 November 1841, på grund af Ständernas skrifvelse i ämnet utkom. Det är nog sant, att rubriken af denna förordning handlar om vissa vilkor för vattenafledning till beredande af *samfällig* jords odling; men om man uppmärksamt genomläser allt hvad som grundlagt denna Kongl. förordning, bör man icke misstaga sig derom, att ju meningen omöjligt kunde vara annat än att komplettera den lucka, som fans i 1835 års kungörelse, i det att, såsom nyss nämndes, denna senare endast afsåg vattenafledningar i förening med rifning eller ändring af vattenverk, hvadan, om 1841 års förordning skulle tydas annorlunda än jag här antager, den orimligheten skulle fortfarande kvarstå att, då för sådan händelse 1835 års kungörelse ännu skulle hafva tillämplighet, med afsägelserätten skulle följa andra förpligtelser och rättigheter, om vattenverk vore att lösa än om så icke vore händelsen. Också förekommer i 1841 års förordning icke ordet *samfällig* i texten utan endast i rubriken, allt i enlighet med Rikets Ständers nyss omnämnda skrifvelse, grundad på motionerna och utskottsbetänkandet i ämnet, af hvilka framgår att med ordet *samfällig* icke kunde afses annat än att den vattenskadade marken, med hänseende till denna sin beskaffenhet, skulle betraktas såsom samfäld, hvadan ock den som begagnade afsägelserätten skulle afträda all sin vattenskadade mark, men i främsta rummet mottaga ersättning i *annan* jord. Också finner man samma uppfattning delas af dem, som handlagt nu ifrågavarande lagförslag, hvilka äfven enligt denna tydning omförmåla vattenskadad jord såsom samfällig, utan att dermed mena att alla delegarne deri äro samegande. Afsägelserätten är således uti ifrågavarande fall icke någon nyhet.

Jag har härmed, så godt jag förmått, sökt visa, huru med tvångsrätterna vid vattenafledningsföretagen sig förhåller: att det oinskränkta vitsordet verkat i hög grad välgörande för vårt land, och att den enskilde, som icke vill i vattenafledningsföretag ingå, ej har synnerligt skäl att öfver dem sig beklaga; och har på samma gång antydt huru olycklig verkan af det nya förslaget skulle uppkomma om vitsordet inskränktes. Såvidt jag kan påminna mig har jag under min riksdagsmannatid icke afgjort motsatt mig mer än ett enda lagförslag som Kongl. Maj:t framställt, nemligen det om skjutsväsendets ordnande, allt under antagande, att i allmänhet det nya, noga af vederbörande öfverlagdt, medförde förbättring, hvadan man efteråt kunde i vissa delar få den förändring som befunnes nödig eller nyttig; men i afseende å denna 13 § befarar jag högeligen att, om vitsordet nu inskränkes, det svårigen skulle låta sig göra att inom kort åter få detsamma fritt, då man icke kan veta om eller när sådana beslutssamma män, som de, hvilka år 1824 tillskapade vitsordet, åter kunde

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

komma att i vårt land uppstå. Nya Lagberedningen har upplyst derom, att i Sachsen ingen kan tvingas att ingå i vattenledningsföretag, samt att i åtskilliga andra tyska stater, Österrike, Finland och Norge det fordras att halfva eller två tredjedelar af antalet intressenter skall förena sig om vitsordet för att detsamma må gälla, hvarjemte afledningsföretaget skall förklaras vara af allmännyttig beskaffenhet. Äfven hos oss kan, såsom känt är, ingen intvingas i dylika företag. Hvad den främmande lagstiftningen eljest i afseende å vitsordet innehåller, fäster jag för min del ganska ringa afseende vid, då en mer än femtioårig erfarenhet har visat det oinskränkta vitsordet vara för fäderneslandet välsignelsebringande, och då 1824 års förordning, i all sin ofullständighet, ändock så väsentligt befordrat landets uppodling och förkofran, att ingenting dertill i än högre grad bidragit, än 1827 års skiftesstadga. Fullkomligt öfvertygad härom må jag tillstå att, oaktadt all den stora förtjenst, som otvifvelaktigt innefattas i nya lagförslaget, jag dock hellre behåller förordningarne af den 20 Januari 1824 och den 30 November 1841, än mottager den nya lagen med dess 13 paragraf oförändrad.

På grund af allt detta, skulle jag helst se, att senare momentet af denna paragraf helt och hållet afslogs och utgick; men har heller ingenting emot att antaga Herr Widmarks betänkandet vidfogade reservation, derom måhända annan är villig att sig med mig förena. hvarföre jag hemställer om bifall till nämnde reservation.

Herr Berg: Jag vill endast taga mig friheten fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att den föreliggande frågan icke kan anses hafva någon juridisk, utan hufvudsakligen endast praktisk betydelse. De motiv, som föranledt Lagberedningen att föreslå denna inskränkning i afseende å sjösänkningar, äro af beredningen närmare utvecklade. Klart är likväl, att, om ifrågavarande inskränkning möter betänkligheter från jordbrukarnes sida, hinder för en förändrad bestämmelse derutinnan icke från juridisk synpunkt kan anses förefinnas, och för min del vill jag derföre ej motsätta mig en sådan förändring, derest Kammaren skulle anse den ändamålsenlig.

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre De Geer: För min del tror jag att den inskränkning, som här är gjord i det Kongl. förslaget, nemligen att det erfordras en pluralitet af jordegare för att bringa till stånd ifrågavarande större företag, är ganska välbetänkt, icke allenast derför att sådana företag någon gång här i landet visat sig hafva tillkommit utan tillräcklig beräkning huru de skulle slå sig ut, utan äfven och i ännu högre grad med afseende å det stadgande, som här föreslås, att afsägelseätten skall finnas qvar äfven sedan företaget blifvit fullbordadt, om det då skulle visa sig att detsamma varit ofördelaktigt. Kan företaget ske på en enda delegares ansökan, utan att flertalet af de öfrige förena sig med honom, och ett större antal sedermera afsäger sig delaktighet deri, så uppstå stora svårigheter och förvecklingar med afseende å bestridandet af de kostnader, hvilka redan kunna vara på företaget nedlagda och hvilka kan-

ske komma att stanna på en ganska liten del af de intresserade. Jag tror därför att det Kongl. förslaget i denna del bör bifallas.

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets förslag samt derefter på Herr Helanders yrkande; och som den förra propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade således Utskottets förslag i oförändradt skick af Kammaren antagits.

§ 14.

Godkändes.

§ 15 lydte i Utskottets förslag sålunda:

»Hvad i 2 § 2 mom. samt 3 4, 5, 6, 7, 8 och 10 §§ är stadgadt i fråga om dikning, skall gälla i tillämpliga delar om vattenafledning.»

I Kongl. Maj:ts förslag hade paragrafen denna lydelse:

»Hvad i 3, 4, 5, 6, 7, 8 och 10 §§ är stadgadt i fråga om dikning skall gälla i tillämpliga delar om vattenafledning.»

Angående ifrågavarande paragraf yttrade

Herr Thomasson: Med anledning af det beslut, som Kammaren fattat i fråga om 2 och 3 §§, anhåller jag, att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag, måtte bifalla Kongl. Maj:ts förslag oförändradt.

Med bifall till hvad Herr Thomasson sålunda yrkat, godkände Kammaren den lydelse för paragrafen, som af Kongl. Maj:t blifvit föreslagen.

Andra kapitlets öfverskrift.

Godkändes.

§ 16.

Denna paragraf innehöll följande stadganden:

»Finnes vattenverk, som lagligen tillkommit och af laga beskaffenhet är, vålla uppdamning eller eljest utgöra hinder mot vattenafledning, hvarom i 2 kap. sägs, hafve under vilkor, som här nedan stadgas, jordegare rätt fordra att sådan ändring af vattenverkets läge, vattentillgång eller beskaffenhet i öfrigt vidtagas må, som för företaget är nödig, eller att, om ändamålet ej kan genom dylik åtgärd vinnas, verket alldeles utrifves.

Till vattenverk, anlagdt för bedrivande af större bruk och bergverk eller större fabriksinrättning, må dock den rätt, nu sagd är, sträcka sig allenast i det fall, att ändamålet kan vinnas genom sådan åtgärd, att vattenverket deraf ej försämras.

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Fortf.)

Slutes aftal om skyldighet för jordegare att uppdämning för vattenverk tåla; då må af den, för hvilken aftalet är bindande, påstående om verkets ändring eller utrifning ej väckas förr än femtio år förflutit efter det aftalet slöts.»

Herr Helander anförde: Här är en af de tvångsrätter, hvarom jag nämnt. Jag vet väl hvilka invändningar man gjort mot ett yrkande sådant som det, jag kommer att framställa, och jag skall derföre vara så kort som möjligt. Man har framhållit, att skilnaden mellan större bruk, bergverk eller fabriksinrättningar och mindre sådana icke skulle vid tillämpningen medföra några svårigheter. Jag har dock erfarenhet af motsatsen, och det skulle för mig vara mycket angenämt, om någon kunde lemna upplysning om huru ett verk skall vara inrättadt för att anses vara af större eller mindre beskaffenhet; det vore för mig en god sak vid ett vattenafledningsföretag, som jag har om hand.

Jag kan för öfrigt icke finna, att det skulle vara något origtigt, om samma bestämmelse gälde för de större som för de mindre verken, ty om jag också får erkänna såsom riktigt, att, såsom man framhållit, en stor fabriksinrättning kan vara af lika eller större betydelse än ett stort vattenafledningsföretag, är det dock gifvet, att det kommer att blifva så mycket svårare att få bort en sådan större inrättning, emedan förbättringen å jorden genom vattenafledningen måste vara minst dubbel mot verkets fulla värde. Dessutom anser jag, att det icke är riktigt öfverensstämmande med nutidens åsikter, att man behandlar dem, som hafva mindre egendom, annorlunda och hårdare än dem som ega mera.

För min del yrkar jag, att 2 mom. i den nu föredragna § måtte uteslutas.

I detta yttrande instämde Herr *J. E. Johansson*.

Hans Excellens Herr Statsministeru Friherre De Geer: Jag kan icke neka, att det vore teoretiskt konsekvent att låta de större verken och fabriksinrättningarne följa samma regler som de mindre. Anledningen till att jag trott, att det kan vara skäl att bibehålla de stadganden, som för närvarande finnas — ty de föreslagna undantagen äro aldeles desamma, som 1824 års författning innehåller — är den, att dessa större bruk, bergverk och fabriksinrättningar äro så mycket underkastade konjunkturförhållandena, att det skulle blifva synnerligt svårt att å dem sätta något tillförlitligt värde. En anläggning, som kanske för några år sedan gaf flera hundratusen kronor i inkomst, gifver för närvarande ingenting. Att vid bestämmande af värdet afgöra, antingen det närvarande eller det för några år sedan gällande bör läggas till grund, är en ganska vanskligh sak. Här är i allt fall gjord en utsträckning af stadgandet i 1824 års förordning, nemligen den att, om ändamålet kan vinnas genom sådan åtgärd, att vattenverket ej deraf försämras, en sådan åtgärd får vidtagas, hvilket icke nu är förhållandet.

Jag vill för öfrigt icke neka att det, såsom den siste talaren nämnde, kan uppstå stor svårighet att bestämma gränsen mellan ett större och ett mindre verk. Men mellan den stora mängden af de stora och den stora mängden af de små verken bör icke någon tvekan kunna uppkomma. Den kan förefinnas i fråga om några verk, som ligga på gränsen mellan de båda slagen, men i sådant fall är det icke värre än att, om stridiga meningar skulle uppstå, saken hänskjutes till domstols afgörande.

På dessa skäl anser jag, att Kongl Maj:ts förslag bör bifallas.

Herr Helander: Jag vill endast erinra att i afseende å de mindre inrättningarne af sådan beskaffenhet inträffar samma ojemnhet i konjunkturförhållandena. Äfven de kunna vid ena tillfället vara värda mycket, vid det andra mindre, och jag tror att ingen skilnad bör göras.

Herr C. A. Larsson: I denna punkt skall jag hålla med Herr Helander. Jag anser icke att lagen derigenom rifves sönder, ty om Första Kammaren bifaller och Andra Kammaren afslår detta moment, så är det ju endast det, som förfaller.

Jag hemställer, att vi må bifalla Herr Helanders förslag.

Herr Torpadie: På de skäl, som nyss uttalats af Hans Excellensen Herr Statsministern yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Efter det propositioner gifvits i öfverensstämmelse med de gjorda yrkandena, blef den föreliggande paragrafen i oförändradt skick af Kammaren godkänd.

§ 17.

Godkändes.

§ 18, som dernäst föredrogs, var af följande lydelse:

»Skall vattenverk ändras, gälde jordegaren fullt åter den förlust, som uppstår under det verket ej drifvas kan; ersätte ock, om verket försämras, den del af verkets värde, som för framtiden bortgår, med förhöjning af hälften derutöfver. Ändringens verkställande åligge jordegaren; vill vattenverksegaren sjelf arbetet utföra, vare om hans rätt i ty fall lag som i 7 § om dikningsarbete sägs.

Kommer vattenverk att alldeles utrifvas, skall jordegaren det lösa med fulla värdet och hälften derutöfver; besörje ock han om rifningen.»

Rörande denna paragraf voro reservationer inom Utskottet afgifna dels af Herr *Widmark*, dels af Herr *Magnus Jonsson*, dels ock af Herrar *Johannes Jonsson*, *Smedberg*, *Gunnar Eriksson* och *Svensén*, hvilka yrkat, att det i paragrafen förekommande ordet »hälften» måtte utbytas mot orden »en femtedel».

Sedan paragrafen blifvit uppläst, anförde

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Smedberg: Mot denna §, deri det stadgas, att egaren af vattenverk, som för jords odling måste förändras eller alldeles uttrifvas, skall erhålla ej allenast fulla värdet, utan äfven hälften derutöfver, har afgifvits flere reservationer och särskildt har jag biträdt en, som förekommer på sidan 68 i detta betänkande och som jag ber att få uppläsa. Den lyder sålunda:

“Det torde vara allmänt känt, att värdet å sådana verk, som måste uttrifvas i följd af sjösänkningar eller vattenledningar, uppskattas till högsta möjliga belopp. Att derutöfver tillägga en förhöjning af 50 procent, skulle bereda vattenverksegaren en oskäligen vinst på jordegarens bekostnad och det skulle i många fall, till skada för jordbruksnäringen, tillbakahålla jordegare att inlåta sig på ett jordförbättringsföretag, som medförde så dryga lösningsbelopp utöfver de oundvikliga arbets- och undersökningskostnaderna. Vi anse derföre att 20 procent förhöjning utöfver verkliga värdet är det högsta som bör ifrågakomma, och till stöd för denna åsigt kan åberopas auktoriteter. sådana som 1870 års Vattenrättskomité och Nya Lagberedningen, för att icke tala om den äldre Lagkomitén och förra Lagberedningen, hvilken ansett att *icke någon* förhöjning borde ega rum. Vi föreslå således,

att i 18 § ordet “hälften“ utbytes mot orden “en femtedel“, och att i 19 § 2 momentet likaledes ordet “hälften“ utbytes mot orden “en femtedel.“

Här förekommer i 18 § ordet “hälften“ 2 gånger, nemligen dels i 1 och dels i 2 momentet, och jag anhåller hos Herr Talmannen om proposition på det yrkande, att ordet “hälften“ på båda dessa ställen utbytes mot “en femtedel.“

Herr Svensén: Jag har samma yrkande som den föregående talaren. Sedan genom den nya expropriationslagen den grundsatsen antagits, att den exproprierade jorden skall ersättas endast med dess verkliga värde, så vet jag icke hvarför man här skall fortgå på den gamla vägen. För den åsigt reservanterne uttalat hafva vi Nya lagberedningens förslag, som icke föreslår högre ersättning utöfver fulla värdet, än en femtedel. Jag anhåller om bifall till reservationen.

Herr J. P. Nilsson: Jag skall öppet gifva tillkänna, att jag icke kan förstå huru Utskottet har kunnat finna lämpligt att tilldela vattenverksegarne en sådan här dusör, om jag så må säga. Det står ju tydligt: “kommer vattenverk att alldeles uttrifvas, skall jordegaren det lösa med *fulla* värdet och hälften derutöfver.“

Man har sig i landsorten någorlunda väl bekant huru utredningen af värdet går till. Synemännen komma till verket. Verksegaren tillfrågas huru stor inkomst han har. Denne har ingen skyldighet att föra böcker och han uppger efter omständigheterna till exempel att han har 8 à 900 kronor i behållning, men han säger icke, om detta är brutto eller nettoinkomster efter afdrag för slitning af materialier med mera. Detta belopp lägges nu till grund för taxeringen, och ver-

kets värde stiger då kanske till 15 à 16,000 kronor. Nu skall man icke blott i lösen erlägga dessa 16,000 kronor, utan äfven ytterligare skänka vattenverksegaren 8,000 kronor. Sådant har inträffat flera gånger och kommer äfven att ske hädanefter, om denna § antages oförändrad.

Jag har mig också bekant, att det inträffat, att egare af vattenverk, som väntat utrifning deraf, skrivit fingeradt kontrakt, som utvisat dubbla arrendesumman mot den verkliga, endast för att roffa åt sig större ersättning.

Ehuru jag visst icke vill bestrida, att vattenverksegare bör hafva något högre ersättning än fulla värdet för det vattenverk som utrifves, tycker jag dock, att reservanterne, då de inskränkt denna ersättning utöfver fulla värdet till en femtedel, hafva fullt tillgodosett alla rättmätiga anspråk, hvarföre jag yrkar afslag å detta moment och bifall till reservanternes förslag.

Herr Hammarskjöld: För min del kan jag icke finna att förhållandet är alldeles detsamma med den utlösen af vattenverk, hvarom här är fråga, och hvad man kallar expropriation af jord. I senare fallet är frågan att för statens ändamål använda något, som tillhör enskild person. Statens företrädesrätt framför enskilda torde vara allmänt erkänd, och deraf har man dragit den slutsats att, då en enskild person måste för statens ändamål och behof afträda något af sin egendom, har han ovilkorligen rättighet att få full ersättning för hvad han afträdt, men icke något derutöfver.

Här är åter fråga derom att till förmån för en eller flere enskilda personer beröfva annan enskild person hans välfångna egendom och att således gynna vissa statsmedborgare på andras bekostnad. Om man då i sistnämnda fall föreskrifver något strängare villkor och fordrar att den, som utan eget förvållande till förmån för en annan beröfvas sin välfångna egendom, skall icke endast erhålla fulla värdet derför utan äfven något derutöfver, tror jag att man ändock icke gifver mera än billigheten kräver för det våld, som öfvergår dem, som kanske mot sin vilja och till sin stora saknad beröfvas den egendom, vid hvilken de äro fästade och af hvilken de draga sin näring. Detta skäl synes mig vara fullt tillräckligt såsom motiv för att man bör gifva något utöfver full ersättning till den som måste afstå sitt vattenverk för befordrande af en vattenafledning till fromma för en jordegare. Så vidt jag kunnat fatta, hafva icke heller reservanterne eller de talare, som yttrat sig härom, förnekat att så bör vara, utan tvisten synes mig endast gälla huru stor den ersättningen bör vara, som utöfver fulla värdet skall tilldelas en vattenverksegare i förevarande fall. Somliga hafva föreslagit 20, andra 50 procent af värdet för det utrifna vattenverket. Det är naturligtvis en smaksak, om det ena eller det andra beloppet är det billigaste och rättvisa- ste. För de 50 procenten talar den omständigheten, att detta är det ersättningsbelopp, som enligt nu gällande lag utgår, och mig synes något giltigt skäl icke förefinnas att deruti göra någon förändring, hvarföre jag också vill instämma uti Utskottets förslag.

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Jag gör detta så mycket hellre som, efter hvad jag hört, Första Kammaren redan antagit paragrafen i oförändradt skick, och då den fråga, som här föreligger, ganska nära berör eganderätten, torde det vara ganska tvifvelaktigt, huruvida någon enighet Kamrarna emellan kan vinnas, om de icke förena sig om Utskottets nu föreliggande förslag.

Herr Ivar Månsson: Efter den sista ärade talarens anförande kan jag yttra mig helt kort och ber att få till alla delar instämma med honom.

Jag anser att vi i första rummet böra söka betrygga eganderätten och att vi för det andra så mycket som möjligt är böra söka uppmuntra till användande af de mångfaldiga krafter, som finnas i vårt land, nemligen vattenkrafterna. Jag anser för min del, att det ingalunda är lämpligt att, på sätt reservanterne föreslagit, nedsätta det ersättningsbelopp, som utöfver värdet skulle komma egarne af ett utrifvet vattenverk till del, till endast 20 procent af värderingsbeloppet. Hans Excellens Herr Statsministern har i sitt anförande till statsrådsprotokollet förklarad motivet, hvarföre man bestämt den nu föreslagna förhöjningen vara det, att man sålunda ville förhindra utrifvandets af alltför stora vattenverk och gäller detta såsom motiv för de större, böra äfven de mindre erhålla samma ersättning. Som vi veta, vexla inkomsterna vid alla fabriker betydligt, allt efter konjunkturerna, och en fabrik kan derföre under ett visst tiotal år vara värd betydligt mycket mera än under en annan period. Skulle man då tvinga en fabriksegare att afstå sitt vattenverk under sådan tid, då fabriken stode i lågt värde, skulle han få betydligt mycket mindre än om han finge behålla den ännu en 5 eller 10 år till, och detta tror jag är ännu ett skäl för att bibehålla hvad Kongl. Maj:t i detta hänseende föreslagit och Lag-Utskottet tillstyrkt.

Om man dessutom tager hänsyn till det värde, som åsättes ett vattenverk af synerätt — en myndighet, som jag får säga efter detta förslag kommer något ensidigt till, enär Kongl. Maj:ts Befallningshafvande utser en och denne sedermera de öfriga, — så kommer väl detta värde, antager jag, att i de flesta fall rätta sig efter taxeringsvärdet eller efter den inkomst egaren af fabriken haft under de senare åren, och då skulle, efter reservanternes förslag, om verket vore taxeringsvärderadt till 15,000 kronor, egaren kunna tvingas att afstå hela verket emot 15,000 kronor och tjugu procents förhöjning deruti, eller tillsammans 18,000 kronor i ett för allt. Detta tror jag inuebär en våldsåtgärd, och är fullt förvissad om att icke Första Kammarens ledamöter skola gå in på en sådan nedsättning från 50 till 20 procent, så mycket mindre som jag ber få säga, att det ingalunda är någon dusör man gifver dessa vattenverksegare, då man fräntager dem deras näring och egendom. Jag anser derföre, att de föreskrifter, som redan finnas och hvilka såväl Kongl. Maj:t i sitt förslag som Utskottet bibehållit, böra fortfarande tillämpas, i synnerhet som synerätten väl bör kunna i hvarje fall bestämma ersättningsbeloppet rättvist, och då jag sålunda icke anser, att någon fara ligger i ett bifall till Kongl.

Maj:ts eller Utskottets förslag, ber jag att få yrka bifall till denna paragraf i oförändradt skick.

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

Herr Magnus Jonsson: Jag har endast begärt ordet för att göra en liten rättelse i den reservation, jag låtit vidfoga Utskottets betänkande. Der står nemligen att den förhöjda ersättning, som i lösen för utrifvet vattenverk utöfver fulla värdet skulle erläggas, endast skulle utgå med $\frac{1}{20}$ af samma värde. Detta är antingen en misskrifning eller ett fel, som insmugit sig vid tryckningen, ty min mening var att denna ersättning skulle utgå med $\frac{1}{5}$ af fulla värdet eller 20 procent deraf.

Det är endast detta jag sälunda velat rätta, men medan jag har ordet, ber jag få gifva tillkänna att jag instämmer i det yrkande Herr Smedberg vid denna § framställt.

Herr Talmannen aflägsnade sig nu, och Herr vice Talmannen öfvertog ledningen af Kammarens förhandlingar samt lemnade ordet till

Herr Jöns Persson som yttrade: En talare framkastade nyss, att grunden för de värderingar, som ske för utrifna vattenverk, vanligen skulle vara de uppgifter egarne sjelfva lemna, men detta tror jag dock icke alltid är förhållandet. Saken kan ju förekomma vid domstol och då måste ju vattenverksegaren med vittnen styrka de inkomster han af verket erhållit. I det fallet kan man ju åtminstone icke skylla på, att värderingarne ske godtyckligt, enär det inkomstbelopp, hvarom laga bevisning kan åstadkommas, i de allra flesta fall torde understiga den verkliga inkomsten, och då man har en dylik utväg, yrkar jag för min del bifall till Utskottets förslag.

Herr J. E. Johansson: Jag anhåller få gifva tillkänna, att jag för min del instämmer i reservanternes förslag om nedsättning af den förhöjda ersättning, som utöfver fulla värdet till egare af vattenverk skall erläggas, från 50 till 20 procent och jag gör detta, emedan jag anser det vara alldeles origtigt att en vattenverksegare erhåller 50 procent förhöjning.

Jag har egen erfarenhet deraf att, då utrifning af vattenverk ifrågakommit och värdering deraf verkstälts, vid denna värdering, oaktadt den grundat sig fullkomligt på lag, värderingssumman blifvit så högt tilltagen, att icke någon enskild person förmått betala så mycket som det, hvartill värderingsmännen fastställt ersättningsbeloppet. På sådant förhållande har jag otaliga exempel och därför anser jag denna förhöjning högst obillig. Man har här vidare yttrat, att någon anledning nu icke skulle förefinnas att förändra 1824 års författning, men deremot ber jag få invända, att jag har reda på flera frågor om utrifning af vattenverk, som just fått hvila därför att man hoppats att denna förhöjning i ersättningen, hvarom här är fråga, skulle nedsättas.

Då jag är öfvertygad derom, att vattenverksegarne kunna vara fullt belåtna, om de, på sätt Lagberedningen föreslagit och hvilket

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*

förslag jag anser vara väl motiveradt, erhålla en förhöjning i värdet för sin egendom af tjugo procent, anhåller jag för min del att få yrka bifall till reservanternes förslag i denna punkt.

Häruti förenade sig Herr *P. Larsson*.

Herr Torpadie: Till de skäl för bifall till Utskottets förslag som uttalats af Herrar Hammarskjöld och Ivar Månsson, i hvilkas yttranden jag till alla delar instämmer, ber jag att få lägga ännu ett, nemligen att Högsta Domstolens samtliga ledamöter, hvilka i detalj yttrat sig om ifrågavarande paragraf, icke kunnat instämma i Lagberedningens förslag att nedsätta den förhöjda ersättningen utöfver fulla värdet, som skulle komma egare af vattenverk till del, till endast 20 procent af värdet. Äfven deenna omständighet synes mig vara värd att beakta.

I likhet med min ärade vän Herr Ivar Månsson tror jag, att nödig omsorg om bibehållandet af eganderättens helgd bör förmå Kammaren att i detta fall icke frångå hvad Kongl. Maj:t föreslagit och Utskottet hemställt.

Det må vara en sanning, att sjelfva siffran, såsom Herr Hammarskjöld sade, kan vara en smakfråga, men jag anser icke, att tillräckliga skäl förefinnas för det påståendet att man nu skulle hafva anledning att frångå den grundsats i detta hänseendé som i nu gällande författning finnes förskrifven.

Jag tager mig friheten att yrka bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Svensén: Med anledning af den siste ärade talarens yttrande ber jag få påpeka, hurusom den äldre lagkomitén och lagberedningen helt och hållet uteslutit all fråga om förhöjd ersättning utöfver fulla värdet för utrifvet vattenverk och föreslagit att lösesumman endast skulle sättas till det belopp, som svarade emot verkliga värdet af egendom af samma slag och godhet äfvensom att 1870 års komité och nya Lagberedningen först föresloge införandet af en förhöjd ersättningssumma, den de dock endast ville skulle fastställas till 20 procent af verkliga värdet samt att det slutligen nu är Kongl. Maj:t och Lag-Utskottet som velat bestämma förhöjningen till 50 procent.

Det är endast detta jag velat säga.

Herr Smedberg: Första Kammaren har redan bifallit denna paragraf sådan den lyder enligt Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag och således beslutat att förhöjningen skall utgå med hälften öfver fulla värdet eller 50 procent. Om nu Andra Kammaren fattar sitt beslut i enlighet med mitt förslag eller att förhöjningen endast skall sättas till $\frac{1}{3}$ eller 20 procent, kommer Lag-Utskottet naturligtvis att söka sammanjemka båda förslagen och då antager jag att man kommer att stanna ungefär midt emellan och föreslå förhöjningen till 30 eller 40 procent, och derigenom tror jag eganderätten blifvit tillräckligt skyddad. Få egarne endast $\frac{1}{3}$ öfver fulla värdet, tror jag de hafva skäl att vara nöjda, i synnerhet som jag har mig bekant att

vid dylika uppskattningar värdena blifvit bestämda till ganska höga belopp och att egarne understundom varit glada om de fått fulla värdet. Då de nu dertill erhålla en så stor dusör, är det väl klart att man icke kan sägas inkräkta på eganderätten. Fäster man sig allt för mycket vid detta, stannar man väl icke hvarken vid 20 procent eller 50 procent och därför tror jag att Kammaren alltför väl kan fatta sitt beslut i enlighet med min framställning.

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts)*

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre De Geer: För min del tror jag icke, att det i sjelfva verket ligger så stor vikt på, om den ifrågavarande förhöjningen bestämmes till 20 eller 50 procent, men jag ber blott att få erinra om, hurusom här af särdeles insigtsfulle män många anmärkningar blifvit framställda rörande det våld mot eganderätten, som de ansett denna lagbestämmelse utöfva derigenom att den tillåter, att enskilde för andras enskilda nytta beröfvas sin välfångna egendom. Dessa anmärkningar få naturligtvis ännu större vikt, om man utsträcker denna tvångsrätt eller rättare gör den tillämplig för bättre köp. Just det att sätta en lägre siffra än den som nu finnes, är det som jag anser betänkligt, hvaremot om denna lägre siffra funnits förut, jag skulle haft mindre att deremot anmärka. Icke heller kan man säga det vara någon synnerlig obillighet, om dessa 50 procents förhöjning får kvarstå. Jordegaren skall ju genom vattenaftappningen göra en vinst så stor, att den enligt författningen uppgår minst till vattenverkets dubbla värde, och att vattenverksegaren får en del af denna vinst torde vara så mycket billigare, som vid bestämmandet af värdet af verket, i fall dervid, såsom jag förmodar att det i allmänhet skall ske, tillgår riktigt och opartiskt, icke kommer att tagas i betraktande den förbättring med afseende å ökade inkomster, som verket i framtiden kan komma att få. Vattenverksegaren måste måhända upphöra med sin näring, men blir därför ersatt endast med en viss förhöjning af verkets värde för ögonblicket, hvilken ersättning måhända icke är tillräcklig att betäcka den förlust för framtiden, som han i sjelfva verket gör.

Herr Wigardt: Oaktadt jag icke är egare af något vattenverk, ställer jag mig dock i denna fråga på vattenverksegarnes sida. Kan man med våld frantaga dem deras egendom, då måste man väl också till att de därför erhålla full ersättning.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. Efter upptagande af de yrkanden, som blifvit gjorda, gaf Herr vice Talmannen, enligt dem, propositioner såväl på bifall till Utskottets förslag oförändradt som ock på den förevarande paragrafens godkännande med den ändring, Herrar Johannes Jonson, Smedberg med flera i afgifven reservation föreslagit; och fann Herr Talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd samt företogs, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande ömröstningsproposition:

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

Den som godkänner 18 § uti det förslag till lag om dikning och annan afledning af vatten, som Lag-Utskottet i utlåtandet N:o 27 framställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej har Kammaren godkänt omförmälda §, med den förändring deruti, som Herr Smedberg med flere uti den vid utlåtandet fogade reservation föreslagit.

Omröstningen utföll med 106 ja mot 47 nej; varande alltså beslut fattadt i öfverensstämmelse med jappropositionen.

§§ 19—24.

Godkändes.

§ 25 var så lydande:

“Nu finnes eljest vattenafledning föranleda dertill, att strömfall, fiske, vattenställe eller annan dylik förmån helt och hållet eller till någon del går förlorad, och kan den förmån med afseende å läge eller andra förhållanden skattas till något värde; då skall ersättning därför gifvas. Lag samma vare, der i följd af vattenafledning brygga, bad- eller båthus eller annan byggnad, som ej i 24 § afses, varder onyttig eller tager skada.

I fråga om ersättning enligt denna § gälle hvad i 23 § är stadgad.“

Efter uppläsning häraf yttrade

Herr Gasslander: Hvad jag har att erinra mot denna paragraf föranledes deraf, att jag anser densamma icke vara alldeles fullständig. Det står nemligen, att om “strömfall, fiske, vattenställe eller annan dylik förmån helt och hållet eller till någon del går förlorad, och kan den förmån med afseende å läge eller andra förhållanden skattas till något värde; då skall ersättning därför gifvas.” Vidare heter det i samma paragraf: “Lag samma vare, der i följd af vattenafledning brygga, bad- eller båthus eller annan byggnad, som ej i 24 § afses, varder onyttig eller tager skada.” Men det finnes ingenstädes i denna paragraf, och, så vidt jag kunnat finna, icke heller i motiveringen, bestämdt efter hvilken grund denna ersättning skall beräknas. I alla de föregående paragraferna, der det talas om ersättning, heter det, att det skall lemnas full ersättning efter fulla värdet eller också efter fulla värdet och hälften derutöfver, då deremot i denna paragraf ingenting finnes föreskrifvet efter hvad grund den för-

lust, som tillskyndas egare af sådan inrättning som den ifrågavarande, skall uppskattas. I 1824 års författning bestämmes, i likhet med hvad som i föregående paragrafer är stadgadt, att vattenverk och dylikt skall ersättas med fulla värdet och hälften derutöfver. I enlighet dermed bestämdes också i den gamla expropriationslagen af år 1845, att jord, som exproprieras, skulle uppskattas efter fulla värdet och hälften derutöfver. Denna bestämmelse ändrades i afseende på expropriationen genom nu gällande författning af år 1866, der det heter: "då jord eller lägenhet afstås skall, uppskatte nämnden i penningar såväl jorden eller lägenheten efter hvad jord eller lägenhet af lika beskaffenhet och godhet i orten högst gäller." Samma stadgande, att ersättning skall gifvas efter högsta, skäligen belopp, förekommer sedermera både i fråga om skada och intrång. Nu innehåller denna paragraf, såsom jag förut nämnt, icke någon grund, efter hvilken ersättning skall beräknas, antingen den skall bestämmas efter fulla värdet eller efter det belopp, som i orten högst gäller.

På samma gång jag nu har ordet och för att icke i en senare pragraf i samma riktning besvara Kammaren, vill jag nämna, att i § 44, der det talas om uppskattningen af jord och skada, står ingenting annat än följande: "finna synemännen, att enligt 5, 6, 18, 19, 20 22 eller 25 § lösen eller ersättning för skada eller intrång gäldas bör, skall den uppskattas till visst belopp i penningar, att utgå på en gång, der ej sakegarne annorledes åsamjas." Der finnes sålunda icke heller någon grund, efter hvilken ersättningen skall utgå.

Kammaren har genom omröstning afgjort, att vattenverk och andra verk såsom fiskeverk och dylikt skola ersättas med fulla värdet och hälften derutöfver. Det torde då svårligen kunna angifvas något skäl, hvarföre icke en person, som genom ett vattenafledningsföretag går miste om ett strömfall, tjenligt till drifkraft för ett vattenverk eller industriel anläggning, skulle efter samma grund få ersättning. Härom svärfvar man emellertid i ovisshet. Lagberedningen yttrar på sidan 122 i sitt betänkande: »Af ett vattenafledningsföretag kan likaledes följa att andra byggnader, än de för vattenkraftens användande egentligen afsedda, såsom bryggor, badhus och dylikt varda nyttiggjorda. Jemväl kan inträffa, att skada tillfogas boningshus eller andra byggnader, som kunna vara uppförda invid vattensamlingen, om de till exempel äro byggda å pålverk. Då skadeersättning äfven i dessa fall bör gifvas, har stadgande derom, såsom nära sammanhängande med det föregående, intagits i förevarande §." Det torde väl knappast finnas något skäl, hvarföre en byggnad, som genom detta företag blifver nyttiggjord, skall ersättas efter annan grund än ett vattenverk. I flere orter finnas till exempel så kallade sqvaltqvarnar eller obetydligare vattenverk. Med afseende på dem stadgar förslaget att de i händelse af utrifning skola ersättas med fulla värdet och 50 procent derutöfver; men i afseende på ersättningen för ett boningshus, som genom vattenafledningsföretaget rubbas, innehåller förslaget icke någon bestämmelse.

Jag tager för gifvet, att Kammaren icke fäster vidare afseende vid denna anmärkning, som jag nu framställt. Men min anmärkning

Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)

torde måhända hafva det goda med sig, att någon af dem, som deltagit i förslaget förberedande behandling, behagar till protokollet upplysa, hvad i detta fall kan vara lagstiftarens mening.

Herr Thomasson: Då den föregående talaren icke framstälde något yrkande, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets förslag. Den ärade talaren sade, att paragrafen icke innehölle någon grund, efter hvilken ersättningen skulle utgöras. Jag ber att få fästa hans uppmärksamhet på att i förslaget förekommer den bestämmelse att, om sådan förmån, hvarom i §:n förmåles, kan skattas till *något värde* skall ersättning *derför* gifvas. Här är ju således grunden för ersättningen bestämd. Jag yrkar, såsom jag redan nämnt, bifall till Utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Kammaren godkände paragrafen.

§ 26, äfvensom *tredje kapitlets öfverskrift*.

Godkändes.

§ 6.

Anmäldes och bordlades följande inkomna ärenden, nemligen:

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående upplåtelse åt Qvibille församling från förra landshöfdingebostället Biskopstorp N:o 1 af ett till tomtplats och planteringsland för en småbarns- och slöjdskola erforderligt jordområde;

N:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående eftergift af den jordeboksränta, som enligt Kongl. kungörelsen den 9 Juni 1871 bör hemman och lägenheter i vissa bergslager påföras;

N:o 50, i anledning af väckt motion om indragning till Statsverket af landshöfdingeregleringsfonden samt underdånig skrifvelse angående reglering af landshöfdingelönerna m. m.; samt

N:o 51, i anledning af så väl Kongl. Maj:ts nådiga proposition som ock enskilde motionärers framställningar i fråga om eftergift af kronans rätt till danaarf;

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 12, angående åtskilliga ännu oafgjorda frågor rörande tullbevillningen;

Samma Utskotts utlåtande N:o 13, i anledning af återremiss af 5:te och 6:te punkterna af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 9, angående vissa ännu oafgjorda frågor rörande vilkoren för tillverkning af bränvin;

Lag-Utskottets memorial N:o 30, i anledning af Första Kammarens återremiss af Utskottets utlåtande N:o 20, öfver väckta motioner om tillägg till 59 § af Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på

landet den 21 Mars 1862 samt 14 § af Kongl. förordningen om kommunalstyrelse i stad af samma dag;

Samma Utskotts memorial N:o 31, i anledning af Andra Kammarens återremiss af Utskottets utlåtande N:o 25, beträffande ifrågasatt lagförklaring om den ansvarighet för enskilda sedelutgivande bankers förbindelser, som må åligga de solidariske bolagsmännen; och

Samma Utskotts utlåtande N:o 32, i anledning af väckt motion om förhöjda böter för part (eller vittne) vid förfallolöst uteblifvande.

Kammaren beslöt, på framställning af Herr *Sjöberg*, att nämnda ärenden skulle uppföras främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.

*Angående
lag om dik-
ning m. m.
(Forts.)*